

BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA

Radna grupa za izradu Strategije za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini za period 2021.-2024. godine

***PROCJENA PRIJETNJE OD ORGANIZOVANOG
KRIMINALA U BOSNI I HERCEGOVINI 2021
- Javna verzija-***

Sarajevo, decembar 2021. godine

SADRŽAJ

1. UVODNE NAPOMENE	4
2. METODOLOGIJA RADA	5
3. TREDOVI ORGANIZOVANOG KRIMINALA U BOSNI I HERCEGOVINI	7
4. ORGANIZOVANI KRIMINAL PO POJAVNIM OBЛИCIMA – NAJVEĆE PRIJETNJE	10
4.1. NEOVLAŠTENI PROMET OPOJNIH DROGA.....	11
4.1.1. Zakonski i strateški okvir u BiH	11
4.1.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	11
4.1.3. Indikatori/generatori utjecaja na kriminalno ponašanje.....	13
4.1.4. Procjena budućih kretanja.....	13
4.2. KRIJUMČARENJE LJUDI	14
4.2.1. Zakonski i strateški okvir u BiH	14
4.2.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	14
4.2.3. Indikatori/generatori utjecaja na kriminalno ponašanje.....	15
4.2.4. Procjena budućih kretanja.....	16
4.3. TRGOVINA LJUDIMA	16
4.3.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini.....	16
4.3.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	17
4.3.3. Indikatori/generatori utjecaja na kriminalno ponašanje.....	18
4.3.4. Procjena budućih kretanja.....	18
4.4. NEOVLAŠTENI PROMET ORUŽJEM I VOJNOM OPREMOM.....	19
4.4.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini.....	19
4.4.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	20
4.4.3. Indikatori/generatori utjecaja na kriminalno ponašanje.....	22
4.4.4. Procjena budućih kretanja.....	22
4.5. KORUPTIVNA KRIVIČNA DJELA	23
4.5.1. Zakonski i strateški okvir u BiH	23
4.5.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	23
4.5.3. Indikatori/generatori utjecaja na kriminalno ponašanje.....	25
4.5.4. Procjena budućih kretanja.....	26
4.6. PRIVREDNI KRIMINAL	26
4.6.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini.....	26
4.6.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	26
4.6.3. Krivična djela protiv privrede počinjena na granici	29
4.6.4. Indikatori/generatori utjecaja na kriminalno ponašanje.....	31
4.6.5. Procjena budućih kretanja.....	31

4.7. PRANJE NOVCA.....	32
4.7.1. Zakonski i strateški okvir u BiH	32
4.7.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	32
4.7.3. Generatori/indikatori utjecaja na kriminalne aktivnosti	33
4.7.4. Procjena budućih kretanja.....	34
4.8. KOMPJUTERSKI KRIMINALITET (CYBER CRIME)	35
4.8.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini.....	35
4.8.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	35
4.8.3. Generatori/indikatori utjecaja na kriminalne aktivnosti	37
4.8.4. Procjena budućih trendova i prijetnje	37
4.9. IMOVINSKI KRIMINAL	38
4.9.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini.....	38
4.9.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike	38
4.9.3. Generatori/indikatori utjecaja na kriminalne aktivnosti	41
4.9.4. Procjena budućih kretanja.....	41
5. ZAKLJUČAK	42

1. UVODNE NAPOMENE

Organizovani kriminal predstavlja jednu od najvećih, najopasnijih i najsloženijih prijetnji u savremenom svijetu, koji direktno ugrožava sigurnost i stabilnost kako na lokalnom, tako i na regionalnom i međunarodnom nivou. To je pojava koja potkopava povjerenje građana, demokratski sistem, privredni razvoj, kao i same institucije svake države.

Permanentna borba protiv organizovanog kriminala je i jedna od obaveza Bosne i Hercegovine u procesu pristupanja euroatlanskim integracijama. Kao što je navedeno u Izvještaju Europske komisije o Bosni i Hercegovini za 2021. godinu¹, Bosna i Hercegovina treba izraditi i usvojiti novu Procjenu prijetnji od teškog i organizovanog kriminala (SOCTA), u skladu sa metodologijom Europol-a, a koju će pratiti strateški i operativni akcioni planovi. Također, jedna od preporuka sa petog sastanka Pododbora za pravdu, slobodu i sigurnost između Evropske unije i Bosne i Hercegovine, koji je održan 17. i 18. decembra 2020. godine, je potreba usvajanja strateškog pristupa u borbi protiv organiziranog kriminala u Bosni i Hercegovini.²

Za ostvarivanje uspješne borbe protiv organiziranog kriminala veoma je važno izvršiti sveobuhvatnu analizu svih segmenata i faktora koji se nalaze u direktnoj vezi sa ovom negativnom društvenom pojmom. S tim u vezi, Vijeće ministara Bosne i Hercegovine, na svojoj 117. sjednici održanoj 25. marta 2021. godine, donijelo je Odluku o formiranju Radne grupe za izradu Strategije za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini za period 2021.-2024. godine³ (u daljem tekstu: Radna grupa). Radna grupa je uspostavljena kao privremeno, interresorno i stručno tijelo Vijeća ministara Bosne i Hercegovine sa zadatkom da izradi Procjenu prijetnje od organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini, te Strategiju i Akcioni plan za borbu protiv organizovanog kriminala za period 2021. - 2024. godine.

Procjena prijetnje od organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini 2021 (u daljem tekstu: Procjena) je strateški dokument čija izrada prethodi donošenju Strategije i Akcionog plana za borbu protiv organizovanog kriminala u BiH (u daljem tekstu Strategija i Akcioni plan), i ista razrađuje opasnosti koje prijete od organizovanog kriminala i daje prioritet onima za koje je predviđeno da će u budućnosti uzrokovati najveću štetu. Donošenje Procjene je od najšireg značaja za sve građane Bosne i Hercegovine jer je prijetnja od različitih vidova organizovanog kriminala permanentno prisutna i odražava se na sve životne sfere. Sa druge strane usvajanje iste predstavlja važan korak u ispunjavanju obaveza u procesu pridruživanja Evropskoj uniji i pokazuje jasnu opredijeljenost Bosne i Hercegovine da u najvećoj mogućoj mjeri nastavi doprinositi u borbi protiv ovog evidentno globalnog problema.

Izrada Procjene realizovana je uz kontinuiranu podršku Evropske unije kroz projekat IPA 2019 – Borba protiv teškog kriminala na Zapadnom Balkanu, te uz doprinos Delegacije Evropske unije/Ureda specijalnog predstavnika Evropske unije u BiH u radu Radne grupe.

¹ Izvještaj o Bosni i Hercegovini za 2021. uz dokument Saopštenje Komisije Evropskom parlamentu, Vijeću, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i Odboru regija; Strasbourg, 19.10.2021. godine

² https://www.dei.gov.ba/uploads/documents/peti-sastanak-pododbora-za-pravdu-slobodu-i-sigurnost-saopcenje_1608303875.pdf

³ Službeni list BiH: 27/21

2. METODOLOGIJA RADA

Procjenu prijetnji od organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini 2021 pripremila je Radna grupa⁴, imenovana od strane Vijeća ministara BiH. To je obimna multidisciplinarna procjena kriminalnih prijetnji sačinjena na osnovu: statističkih podataka agencija za provođenje zakona, obavještajnih i drugih relevantnih informacija, dostupnih izvještaja i procjena o stanju i trendovima organizovanog kriminala na međunarodnom i regionalnom planu, istraživanja i drugih izvještaja akademske zajednice, privatnog i javnog sektora, relevantnih međunarodnih i regionalnih organizacija.

Dokument daje kvalitativnu procjenu i strateški izvještaj o identifikaciji i procjeni prijetnji u Bosni i Hercegovini, naglašavajući ranjivosti i mogućnosti raznih vrsta kriminala, a posebno ima cilj da:

- Procijeni trenutne mogućnosti i prijetnje kriminalnih aktivnosti koje imaju unutrašnji i transnacionalni karakter i moguća buduća dešavanja.
- Procijeni trenutne mogućnosti i prijetnje organizovanih kriminalnih grupa (u daljem tekstu OKG) i moguća buduća dešavanja.
- Procijeni najopasnije OKG-e koje djeluju u Bosni i Hercegovini.
- Olakša izradu Strategije i Akcionog plana za borbu protiv organizovanog kriminala.

Borba protiv organiziranog kriminala u svakoj državi smatra se i važnim političkim pitanjem jer oslikava brigu vlasti za sigurnost građana, privredni prosperitet, vladavinu prava i funkcionisanje institucija.

U skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju između Bosne i Hercegovine i Evropske unije, Bosna i Hercegovina ima obavezu da prilagođava svoje zakonodavstvo pravnoj stečevini Evropske unije (Acquis communautaire). S time u vezi, a u cilju usklađivanja sa Medologijom⁵ koju je koristio EUROPOL za izradu svoje Procjene prijetnje od teškog i organizovanog kriminala 2021 (eng. SOCTA 2021), Radna grupa je sačinila vlastite upitnike za prikupljanje podataka koji su u najvećoj mjeri usklađeni sa upitnicima EUROPOL-a i to: Upitnik o organizovanim kriminalnim grupama i Upitnik o kriminalnim područjima (krivičnim djelima). Osim ovih upitnika Radna grupa je sačinila i dodatni Upitnik o pranju novca. Podaci prikupljeni kroz navedene upitnike predstavljali su osnovu za izradu Procjene.

U cilju što jednostavnijeg i kvalitetnijeg popunjavanja upitnikā Radna grupa je sačinila i dokument "Metodologija za izradu Procjene prijetnje organizovanog kriminala u Bosni i

⁴ Radnu grupu sačinjavaju predstavnici sljedećih institucija: Ministarstvo sigurnosti Bosne i Hercegovine; Ministarstvo pravde Bosne i Hercegovine; Tužilaštvo Bosne i Hercegovine; Državna agencija za istrage i zaštitu; Granična policija Bosne i Hercegovine; Služba za poslove sa strancima; Direkcija za koordinaciju policijskih tijela Bosne i Hercegovine; Obavještajno-sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine; Uprava za indirektno oporezivanje Bosne i Hercegovine; Republičko tužilaštvo Republike Srpske; Ministarstvo unutrašnjih poslova Republike Srpske; Federalno tužilaštvo Federacije Bosne i Hercegovine; Federalno ministarstvo unutrašnjih poslova i Policija Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine.

⁵ Serious and Organised Crime Threat Assessment 2017 - Revised methodology; Council of the European Union

Hercegovini 2021", koji je također u najvećoj mjeri usklađen sa Metodologijom EUROPOL-a za izradu SOCTA 2021.

Također, u Procjenu su inkorporirani podaci sadržani u Informacijama o stanju sigurnosti u BiH u periodu 2018.-2020. godine, informacije (analize, izvještaji i procjene) prikupljeni od relevantnih institucija, kao i pisane analize sačinjene od članova Radne grupe.

Konceptualni model Procjene ima četiri različita koraka: fokus, alate (indikatore), analizu i određivanje prioriteta i rezultata. Fokus Procjene je na sljedećim ključnim područjima: organizovane kriminalne grupe (u daljem tekstu: OKG), područja (oblasti) teškog i organiziranog kriminala, kriminalna infrastruktura, utjecaj i okoliš.

Sam proces identifikacije i određivanja ključnih prijetnji vršio se na osnovu tri seta pokazatelja i to:

- Procijene uticaja krivičnih djela i kriminalnih mreža aktivnih na području kriminala;
- Procijene budućeg razvoja organizovanog kriminala na temelju promjena u širem okruženju;
- Procijene uticaja organizovanog kriminala na šire okruženje.

Cjelokupan proces izrade Procjene prijetnji od organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini je podijeljen u više međusobno povezanih faza:

- a) Prikupljanje informacija, relevantne dokumentacije i popunjavanje Upitnika;
- b) Priprema izvještaja o stanju za period 2018. - 2020. godina;
- c) Utvrđivanje trendova i najčešćih pojavnih oblika organizovanog kriminala;
- d) Sagledavanje trenutnog stanja, trendova i osnovnih karakteristika po pojavnim oblicima organizovanog kriminala;
- e) Utvrđivanje generatora/indikatora i stepena rizika po pojavnim oblicima organizovanog kriminala.

3. TREND OVI ORGANIZOVANOG KRIMINALA U BOSNI I HERCEGOVINI

Organizovani kriminal predstavlja globalnu sigurnosnu prijetnju koja je u stalnoj ekspanziji. Bosna i Hercegovina nije izuzetak od ovog trenda i suočava se sa porastom kriminalnih aktivnosti počinjenih od strane OKG. Kriminalne organizacije stalno pronalaze nove načine i metode kako da ostvare svoje nezakonite aktivnosti i ostanu neotkriveni od strane agencija za provedbu zakona.

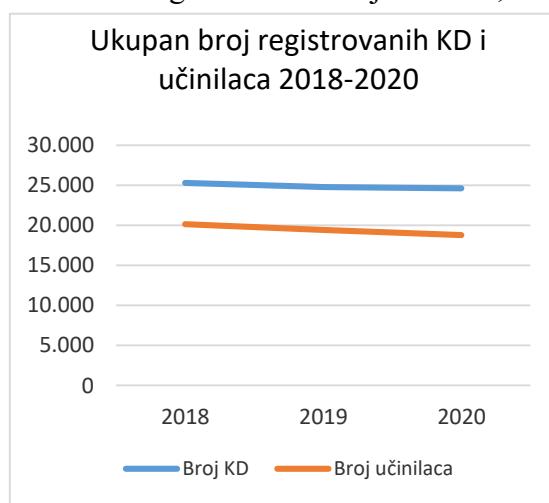
Posmatrajući period od 2013 godine, kada je sačinjena prva Procjena prijetnje od organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini, može se zapaziti da organizovani kriminal ima svojevrsni kontinuitet rasta i širenja. Glavni razlog ekspanzije organizovanog kriminala svakako predstavlja mogućnost ostvarivanja velike i brze finansijske dobiti za članove OKG. Pored toga, razvoju ove pojave, u većoj ili manjoj mjeri, svakako doprinose i: neadekvatan pravni okvir, društveno - ekonomski i socio-politička situacija u zemlji, obim korupcije, geopolitička situacija u regiji i šire, geografska pozicija države, poroznost granica, neučinkovitost klasičnih metoda borbe protiv ove vrste kriminala i dr.

U Izvještaju Evropske komisije o BiH za 2021. godinu navodi se da je pravni okvir za borbu protiv organizovanog kriminala samo djelimično usklađen sa *acquisem* EU. Dalje navodi da bi država trebala uspostaviti ili imenovati ured za upravljanje oduzetom imovinom koji će biti nadležan za identifikaciju i praćenje imovine stečene kriminalom kako bi se povećala efikasnost i olakšala operativna saradnja sa državama članicama EU. Potrebno je intenzivirati borbu protiv mreža transnacionalnog organizovanog kriminala.

U periodu 2018.-2020. godine, policijske strukture u BiH kontinuirano su pratile i istraživale djelovanje pojedinaca i grupa koji se dovode u vezu sa pojavnim oblicima kriminala koji imaju elemente organizovanosti, a posebno pojedinaca i grupa za koje postoje indicije da se mogu dovesti u direktnu vezu sa izvršenjem ovakvih krivičnih djela.

Ukoliko pogledamo ukupan broj svih registrovanih krivičnih djela u Bosni i Hercegovini, možemo primjetiti da je broj registrovanih krivičnih djela u blagom padu. Ukupan broj registrovanih krivičnih djela u Bosni i Hercegovini u 2020. godini iznosio je 24.617, što predstavlja smanjenje za 0,65% u odnosu 2019. godinu kada je registrirano 24.776 krivičnih djela, a što je predstavljalo smanjenje za 1,91% u odnosu na 2018. godinu kada je registrirano 25.248. krivičnih djela. Ukupno smanjenje broja registrovanih krivičnih djela u periodu 2018.-2020. iznosi 2,56 %.

Pad broja registrovanih krivičnih djela pratio je i pad broja prijavljenih počinilaca. Ukupan broj izvršilaca registrovanih krivičnih djela u Bosni i Hercegovini u 2020. godini iznosio je 18.776 osobe, a u 2019. godini 19.428 osoba, što

predstavlja smanjenje za 3,47 %. Istovremeno u 2019. godini imali smo smanjenje za 3,63 % u odnosu na prethodnu 2018. godinu kada je registrovano 20.134 počinitelja, što predstavlja značajno smanjenje od 7,23% u trogodišnjem periodu.

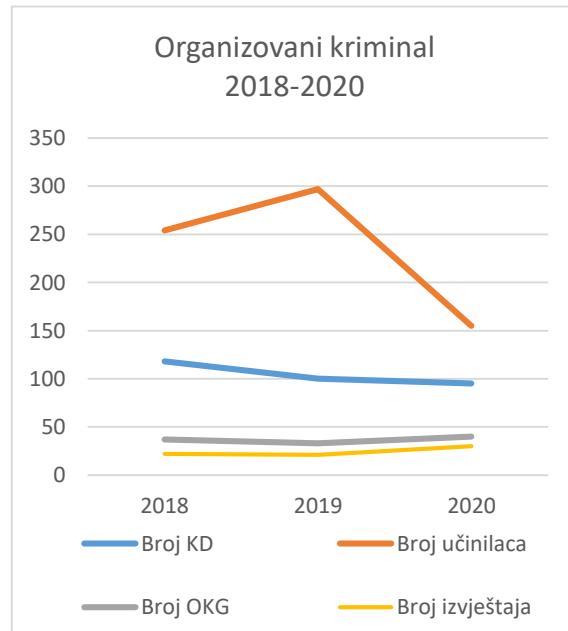

Od ukupno broja registrovanih krivičnih djela u periodu 2018.-2020. godina (74.641) od strane OKG počinjeno je 313 krivičnih djela, što predstavlja tek oko 0,42% od ukupnog broja krivičnih djela⁶. Tokom 2020. godine evidentirano je 95 krivičnih djela koja su počinile OKG, što je predstavljalo smanjenje od 5% u odnosu na 2019. godinu kada je registrovano 100 krivičnih djela, a što je s druge strane predstavljalo smanjenje od 18% u odnosu na 2018. godinu kada je registrovano 118 krivičnih djela. Za navedena krivična djela u periodu 2018.-2020. godina prijavljeno je ukupno 706 lica, i to: 155 (2020), 297 (2019) i 254 (2018).

Također u istom periodu policijske agencije u Bosni i Hercegovini podnijele su Izvještaje o počinjenom krivičnom djelu protiv 73 OKG i to: 22 (2018), 21 (2019) i 30 (2020).

Analizom prikupljenih podataka može se konstatovati da je trend smanjenja ukupnog broja registrovanih krivičnih djela u periodu 2018.-2020. godina pratio i trend smanjenja broja registrovanih krivičnih djela počinjenih od strane OKG. Ukupno smanjenje broja registrovanih krivičnih djela počinjenih od strane OKG u periodu 2018.-2020. iznosilo je 24,21% ili 23 krivična djela.

Značajno je istaći da je tokom 2020. godine, uprkos smanjenju broja registrovanih krivičnih djela počinjenih od strane OKG, došlo do porasta broja podnesenih Izvještaja o počinjenom krivičnom djelu za 36,36% u odnosu na 2018. godinu. Ovo ukazuje na pojačan angažman nadležnih tijela na rasvjetljavanju krivičnih djela organizovanog kriminaliteta u Bosni i Hercegovini, a što je dijelom rezultat strateškog pristupa u borbi protiv organizovanog kriminaliteta u prethodnom periodu.

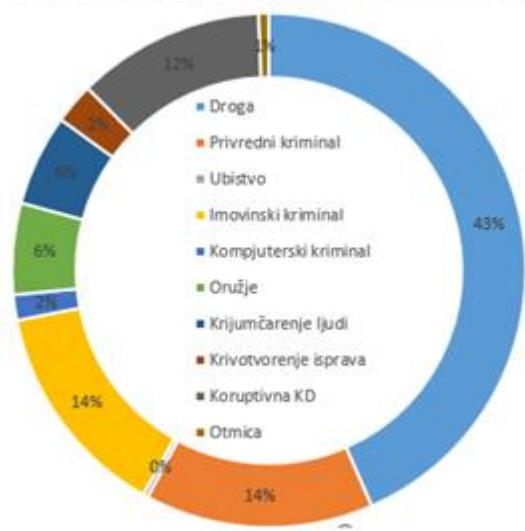
Sa druge strane zabrinjava nizak udio registrovanih krivičnih djela počinjenih od strane OKG u odnosu na ukupan broj počinjenih krivičnih djela (samo 0,42%). Ovo ukazuje na mogućnost da je veliki broj dijela organizovanog kriminala ostao neotkriven, odnosno da se za ista nije

⁶ Statistički podaci su prikupljeni putem posebnog dodatka uz Upitnik o krivičnim djelima/područjima kriminala od strane policijskih agencija u BiH i Uprave za indirektno oporezivanje i na osnovu informacija policijskih agencija korištenih za izradu Informacije o stanju sigurnosti u Bosni i Hercegovini za period 2018-2020..

mogao dokazati element organizovanosti i da su ona evidentirana kao krivična djela počinjena od strane pojedinaca.

Kada je u pitanju struktura krivičnih djela počinjenih od strane OKG ona je sljedeća: Neovlaštena proizvodnja i promet opojnim drogama (136), Zoupotreba položaja ili ovlaštenja (31), Krijumčarenje ljudi (18), Nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija (15), Pranje novca (15), Teška krađa (14), Krađa (12), Prevara (10), Krijumčarenje (8), Krivotvorene isprava (8), Nedozvoljeni promet akciznih proizvoda (7), Organizovanje grupe za krijumčarenje ili rasturanje neocarinjene robe (5), Poreska utaja ili prevara (4), Iznuda (4), Razbojništvo (3), Iskorištavanje kompjuterske mreže ili komunikacije drugim tehničkim sredstvima za izvršenje krivičnih djela seksualnog zlostavljanja ili iskorištavanja djeteta (3), Otmica (2), Neovlašteni promet oružjem (2), Krivotvorene novca (2), Nedozvoljeno skladištenje robe (2), Neovlašteni pristup sistemu i mreži elektronske obrade podataka (2), Primanje poklona i drugih oblika koristi (2), Davanje poklona i drugih oblika koristi (2), Nesavjestan rad u službi (2), Carinska prevara (1), Nedozvoljena trgovina (1), Ubistvo (1), Ostala krivična djela (1).⁷

Struktura KD počinjenih od strane OKG

Uticaj koji OKG imaju na ekonomiju Bosne i Hercegovine je direktni i izrazito negativan. Procjena policijskih agencija, sačinjena na osnovu njihovih analiza vršenih tokom redovnih poslova i zadataka, ukazuje na to da su organizovane kriminalne grupe vrlo prilagodljive u njihovim nelegalnim aktivnostima. Također, prepoznato je da se organizovane kriminalne grupe lako prilagođavaju promjenama u političkom, ekonomskom i društvenom okruženju.

Rasprostranjenost i brojnost kriminalnih grupacija, kontinuirano i intenzivno obnavljanje kriminalnih struktura, širok spektar nelegalnih aktivnosti, međusobna povezanost, spremnost na primjenu najgrubljih metoda, sposobnost korištenja savremenih tehničko-tehnoloških dostignuća u kriminalne svrhe, ogromna materijalno-finansijska sredstva i moći koja iz njih proističe, isprepletenost legalnih i nelegalnih poslova, služenje raznim koruptivnim radnjama i dr. – samo su neki od pokazatelja sa kakvim izazovima se susreću agencije za provedbu zakona u borbi protiv ove vrste kriminaliteta. Zbog svega navedenog, za uspješnu borbu protiv organizovanog kriminala neophodan je multidisciplinarni i multiinstitucionalan pristup. S time u vezi u nastavku su prikazani rezultati postupanja policijskih i drugih agencija u Bosni i Hercegovini na polju borbe protiv organizovanog kriminaliteta u periodu 2018.-2020. godine.

⁷ Statistički podaci su prikupljeni putem posebnog dodatka uz Upitnik o krivičnim djelima/područjima kriminala od strane policijskih agencija u BiH i Uprave za indirektno oporezivanje

4. ORGANIZOVANI KRIMINAL PO POJAVNIM OBLICIMA – NAJVEĆE PRIJETNJE

Svi pojavnici organizovanog kriminala prijetnja su unutrašnjoj sigurnosti Bosne i Hercegovine. Sigurnosni izazovi s kojima se Bosna i Hercegovina susreće, moraju se razmotriti u kontekstu sveukupnih odnosa globalnog i regionalnog okruženja. Izazovi što ih donose aktuelna globalna kretanja, uveliko su posljedica rastućih razlika u nivou ekonomskog i društvenog razvoja, između bogatog i siromašnog dijela svijeta i rastuće dužničke krize u svijetu.⁸

Prema geostrateškom položaju, područje Jugoistočne Evrope nalazi se na važnim trgovackim putevima između Evrope i Azije. To su istovremeno i putevi nezakonite trgovine oružjem, narkoticima, trgovine ljudima, a mogu biti korišteni i za tranzit terorističkih skupina i sredstava za izvođenje terorističkih akcija.

Trenutna krizna situacija sa pandemijom COVID-19, te potencijalni negativni ekonomski i društveni utjecaji prijete stvaranjem idealnih uslova za širenje organizovanog kriminala kako u regionu tako i u BiH. Kriminalci se veoma brzo prilagođavaju novonastaloj situaciji i uvijek pronalaze nove načine za ostvarivanje protivpravne imovinske koristi. Prema procjenama Europol-a "potencijalna duboka ekomska recesija nakon pandemije COVID-19 mogla bi olakšati rast ozbiljnog i organiziranog kriminala u EU-u".⁹

Od ukupnog broja dokumentovanih kriminalnih grupa u BiH u periodu 2018.-2020. godine njih više od 90% uključeno je u nezakonitu trgovinu drogom, privredni kriminal, krijumčarenje ljudi i imovinski kriminal. Preostali dio odnosi se na OKG koje se bave trgovinom oružjem, cyber kriminalom, trgovinom ljudima, koruptivnim krivičnim djelima i dr. Ove pokazatelje treba uzeti sa rezervom jer se najveći broj OKG bavi sa više vrsta različitih kriminalnih aktivnosti što otežava prikaz u absolutnim brojevima. Primjera radi, najčešće kombinovane aktivnosti sa neovlaštenim prometom opojnim drogama su: pranje novca, trgovina oružjem, krijumčarenje, nedozvoljeni promet akciznih proizvoda, poreske prevare trgovina ljudima i dr.

U poređenju sa podacima koji su korišteni za izradu prethodne Procjene (podaci obuhvataju period 2013.-2015.) može se konstatovati da je došlo do povećanja broja gotovo svih vrsta krivičnih djela a posebno onih u vezi sa neovlaštenom proizvodnjom i prometom opojnim drogama, krijumčarenjem ljudi, nedozvoljenom proizvodnjom i prometom oružja, kompjuterskim kriminalom, korupcijom te privrednim kriminalitetom.

⁸ Informacija o stanju sigurnosti u BiH za 2018 i 2019 godinu

⁹ EU SOCTA 2021

4. NEOVLAŠTENI PROMET OPOJNIH DROGA

4.1.1. Zakonski i strateški okvir u BiH

Opojna droga je medicinski lijek ili opasna supstanca s adiktivnim i psihotropnim svojstvima, ili supstanca koja se lako može pretvoriti u takvu supstancu ako podliježe kontroli prema međunarodnoj konvenciji koju je Bosna i Hercegovina ratificirala ili supstanca koju je nadležna institucija Bosne i Hercegovine ili nadležna institucija entiteta proglašila opojnom drogom. Bosna i Hercegovina donijela je Zakon o sprječavanju i suzbijanju zloupotreba opojnih droga¹⁰ koji je donesen s ciljem da se unutrašnje zakonodavstvo u ovoj oblasti harmonizira i uskladi s važećim Konvencijama Ujedinjenih naroda.

Krivična djela iz oblasti neovlaštene proizvodnje i prometa opojnih droga propisana su u krivičnom zakonodavstvu u Bosni i Hercegovini, i to: Krivični zakon BiH (Glava XVII - Krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom), Krivični zakon Republike Srpske (Glava XVII - Krivična djela protiv zdravlja ljudi), Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine (Glava XXI - Krivična djela protiv zdravlja ljudi), te Krivični zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine (Glava XXI - Krivična djela protiv zdravlja ljudi).

Na strateškom planu usvojena je Državna strategija nadzora nad opojnim drogama, sprječavanja i suzbijanja zloupotrebe opojnih droga u Bosni i Hercegovini 2018-2023, čiji je jedan od ciljeva sprječavanje i smanjivanje zloupotrebe opojnih droga.

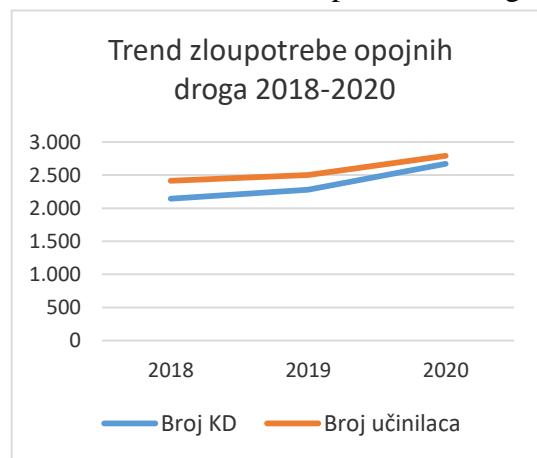
4.1.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Trgovina drogom predstavlja jednu od najprofitabilnijih i najbrojnijih nezakonitih kriminalnih aktivnosti kako u Bosni i Hercegovini tako i u svijetu. Budući da se kriminalitet događa u sve težim, opasnijim i novim pojavnim oblicima, isto iziskuje nove načine, metode i tehnike kroz buduće strategije u borbi protiv kriminaliteta iz navedene oblasti.

Imajući u vidu kontinuirani porast u oblasti proizvodnje, krijumčarenja, distribucije i upotrebe opojnih droga u svijetu, jačanja i širenja kriminalnih organizacija koje se bave pomenutim vidom kriminala, socijalne, ekonomski, društveno-političke, psihofizičke i druge posljedice koje preprodaja i konzumiranje droge ima za pojedinca i jednu populaciju, te složeno političko-teritorijalno uređenje BiH i složenost ustroja agencija za provođenje zakona u njihovom radu, može se konstatovati da trgovina narkoticima predstavlja značajnu prijetnju za Bosnu i Hercegovinu.

¹⁰ („Službeni glasnik BiH“, broj 8/06)

Podaci agencija za provođenje zakona i institucija, ukazuju da je u posmatranom periodu evidentan porast broja registrovanih krivičnih djela i izvršilaca u vezi sa zloupotrebotom droga. Kada je u pitanju ukupan broj registrovanih krivična djela u vezi zloupotreba droga u periodu 2018.- 2020. ukupno su evidentirana 7.092 krivična djela. U 2020. godini registrovana su 2.672 krivičnih djela što je porast za 17,4% u odnosu na 2019. godinu kada je registrovano 2.276 krivičnih djela, a što je više za 6,16% u odnosu na 2018. godinu kada je registrovano 2.144 krivičnih djela. Ukupan rast broja krivičnih djela u vezi sa opojnim drogama u periodu 2018-2020. iznosi 24,63% ili 528 krivičnih djela.

Za krivična djela u vezi sa zloupotrebama opojnih droga u periodu 2018.-2020. godina prijavljena su ukupno 7.704 lica. U 2020. godini prijavljena su 2.793 lica, što je za 11,76% više nego 2019. godini kada je prijavljeno 2.499 lica, a što predstavlja povećanje za 3,48% u odnosu na 2018. godinu kada je registrovano 2.412 lica. Ukupan rast broja prijavljenih lica u ovoj oblasti u periodu 2018.-2020. godina iznosi 15,8% ili 381 lice.

Broj otkrivenih krivičnih djela i počinilaca je rezultat i efikasnijeg rada agencija za provođenje zakona imajući uvid u tamnu brojku kriminaliteta u ovoj oblasti.

Najučestalije krivično djelo je posjedovanje i omogućavanje uživanja opojnih droga (5.091 krivično djelo ili 71,8%), nakon kojeg slijedi neovlaštena proizvodnja i promet opojnih droga (2.001 krivično djelo ili 28,2%).

Prema podacima policijskih agencija u Bosni i Hercegovini od strane OKG u periodu 2018.-2020. počinjeno 136 krivična djela u vezi sa neovlaštenom proizvodnjom i prometom opojnih droga, što predstavlja tek 1,92% od ukupnog broja registrovanih djela u navedenoj oblasti.

Na ilegalnom tržištu u Bosni i Hercegovini prisutne su gotovo sve vrste opojnih droga, a dominiraju produkti kanabisa, kokain i sintetičke droge. Potrošnja droge je u porastu, ali i dalje je relativno niska u poređenju sa drugim evropskim zemljama.

U zadnjih nekoliko godina znatno je porastao broj konzumenata sintetičkih droga u Bosni i Hercegovini, a zabilježene su i povećane količine ove vrste narkotika na našem tržištu. Sintetičke droge se veoma često koriste kao sredstvo plaćanja drugih vrsta droga i iz tog razloga dolaze na područje zemalja Balkana, gdje se vrši zamjena za druge vrste droga koje se vraćaju u EU.

Evidentno je da i u vrijeme pandemije nije došlo do većih prekida u lancu snadbjevanja narkotičkim sredstvima, što ukazuje na brzo prilagođavanje OKG novonastaloj situaciji u vezi sa proizvodnjom i krijumčarenjem droga.

4.1.3. Indikatori/generatori utjecaja na kriminalno ponašanje

GENERATOR	STEPEN RIZIKA		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir	x		
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova		x	
Geopolitička situacija u regiji i šire		x	
Napredak tehnologije i globalizacija	x		
Geografska pozicija		x	
Socioekonomска situacija	x		
Korupcija	x		
Poroznost granica	x		
Saobraćajna i trgovačka infrastrukture			x
Reorganizacija policijskih i tužilačkih struktura		x	
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

4.1.4. Procjena budućih kretanja

Trenutne socio-ekonomске i društveno-političke prilike u našoj državi, kontinuirani porast u oblasti proizvodnje, krijumčarenja, distribucije i upotrebe opojnih droga, stalnog jačanja i širenja kriminalnih organizacija koje se bave pomenutim vidom kriminala, te složenost ustroja agencija za provođenje zakona predstavljaju indikatore koji ukazuju da će se započeti trend porasta zloupotrebe narkotika u našoj zemlji nastaviti i u narednom periodu. Bosna i Hercegovina sve više od tranzitne zemlje postaje zemlja krajnje potrošnje narkotika.

Kriminalne grupe motivisane brzom i enormnom zaradom sve više se okreću ovom vidu kriminala, tako da se može konstatovati da trgovina narkoticima predstavlja jednu od navećih kriminalnih prijetnji u Bosni i Hercegovini kojoj se mora posvetiti posebna pažnja.

4.2. KRIJUMČARENJE LJUDI

4.2.1. Zakonski i strateški okvir u BiH

Protokolom protiv krijumčarenja migranata kopnom, morem i zrakom, kojim se dopunjuje Konvencija Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organizovanog kriminaliteta, propisana je obveza svake države stranke da u svom nacionalnom krivičnom zakonodavstvu utvrdi kao krivična djela ona djela koja se odnose na krijumčarenje migranata, djela koja su počinjena u svrhu omogućavanja krijumčarenja migranata, te djela koja omogućuju osobi koja nije državljanin ili koja nema dozvolu trajnog boravka da ostane u toj državi, a sve u slučajevima kad su počinjena namjerno i s ciljem stjecanja financijske ili druge materijalne koristi. Krijumčarenje migranata, prema članku 3. Protokola znači posredovanje, u svrhu direktnog ili indirektnog sticanja financijske ili druge materijalne koristi od nezakonitog ulaska osobe u državu stranku koje ta osoba nije državljanin ili u njoj nema trajno boravište.

Krivično djelo „Krijumčarenje ljudi“ propisano je u članu 189. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, dok je članom 189a. kao posebno djelo inkriminisano „Organizovanje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnog djela krijumčarenja migranata“ (Glava XVII - Krivična djela protiv čovječnosti i vrijednosti zaštićenih međunarodnim pravom).

Na strateškom nivou Bosna i Hercegovina ima usvojenu Strategiju integrisanog upravljanja granicom i Akcioni plan provođenja Strategije integrisanog upravljanja granicom u Bosni i Hercegovini za period 2019-2023. godina. Navedeni dokumenti imaju za cilj podizanje unutrašnje sigurnosti Bosne i Hercegovine kroz sprečavanje svih oblika prekograničnog kriminala, s posebnim osvrtom na suzbijanje nezakonitih migracija.

Također, uspostavljen je Zajednički centar za analizu rizika, te Zajednički centar za policijsku saradnju sa Crnom Gorom i Republikom Srbijom u Trebinju, čiji je cilj multinacionalni i multiagencijski pristup u borbi protiv prekograničnih prijetnji i pojavnih oblika prekograničnog kriminala.

4.2.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Krijumčarenje ljudi predstavlja jedan od najizraženijih oblika prekograničnog kriminala koji je od iznimne važnosti za sigurnost svake države, pa tako i Bosne i Hercegovine. Ovaj oblik kriminaliteta usko se može povezati sa nezakonitim migracijama kojima je Bosna i Hercegovina izložena, naročito u periodu od 2018. godine do danas. Krijumčarenje ljudi uvijek podrazumijeva prelazak međunarodne granice, a osobe koje plaćaju krijumčara da bi ušle u neku zemlju to čine dobrovoljno. Radnja krivičnog djela protuzakonitog prebacivanja osoba preko državne granice sastoji se u svim oblicima pomaganja iz koristoljublja određenoj osobi ili osobama da ilegalno prijeđu državnu granicu. Bosna i Hercegovina se nalazi na južnom kraku Balkanske rute koju koriste OKG za krijumčarenje ljudi dalje prema Zapadnoj Evropi. Prema statističkim pokazateljima, trend povećanog priliva migranata u Bosnu i Hercegovinu zabilježen je tokom 2018. i 2019. godine i prva tri mjeseca 2020. godine. Međutim, pandemija bolesti COVID-19, odnosno mjere koje su provodile tranzitne države na istočnomediterskoj

i zapadnobalkanskoj ruti usporile su kretanje migranata na ovim rutama tokom 2020. godine. Povećanje priliva migranata pratio je i značajan porast broja registrovanih krivičnih djela u vezi sa krijumčarenjem ljudi, što pokazuje direktnu korelaciju između ove dvije pojave.

Prema podacima policijskih agencija u periodu 2018.-2020. registravana su ukupno 392 krivična djela u vezi sa krijumčarenjem ljudi. Od navedenog broja 362 krivična djela odnose se na Krijumčarenje lica (čl. 189 KZ BiH), a 32 krivična djela na Organizovanje grupe ili udruženja za izvršenje krivičnog djela krijumčarenje migranata. Za navedena krivična djela prijavljeno je ukupno 668 lica.

Ukupan pad broja krivičnih djela u vezi sa krijumčarenjem ljudi u periodu 2018-2020. iznosi 31,48% ili 34 krivična djela.

Prema podacima policijskih agencija u Bosni i Hercegovini od strane OKG u periodu 2018.-2020. počinjeno je 18 krivičnih djela u vezi sa krijumčarenjem ljudi, što predstavlja tek oko 6% od ukupnog broja registrovanih djela u navedenoj oblasti

4.2.3. Indikatori/generatori utjecaja na kriminalno ponašanje

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir			x
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova			x
Geopolitička situacija u regiji i šire	x		
Napredak tehnologije i globalizacija		x	
Geografska pozicija	x		
Socioekonomska situacija		x	
Korupcija		x	
Poroznost granica	x		
Reorganizacija policijskih i tužilačkih struktura		x	
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

4.2.4. Procjena budućih kretanja

Migraciona kretanja u uskoj su vezi sa geopolitičkom situacijom, konfliktima te ekonomsko - političkim dešavanjima u svijetu i regiji. Sa druge strane obim migracijskih kretanja ima direktni uticaj na trendove kriminala u vezi sa krijumčarenjem ljudi, ali i nekih drugih krivičnih djela. Na osnovu dostupnih podataka procjene su da će krijumčarenje ljudi i u narednom periodu biti jedna od glavnih kriminalnih aktivnosti OKG i pojedinaca sa ciljem sticanja velike i brze nelegalne finansijske dobiti. Iako sami trendovi porasta ili smanjenja broja krivičnih djela u ovoj oblasti u najvećoj mjeri zavise od obima migracija procjene su da će isti najvjerovaljnije ostati približno isti trenutnim pokazateljima. Posmatrajući trenutne vrijednosti obrade migranata, izrečenih mjera itd. može se uočiti da iste do danas nisu postigle vrijednosti koje su bilježene tokom 2018. godine i 2019. godine. Shodno navedenom kao i analizom pojedinih vanjskih izvora procjenjuje se da je počelo i da će se vjerojatno nastaviti, smanjivanje intenziteta aktivnosti nezakonitih prelazaka granice duž kompletног zapadnog kraka Balkanske rute, te ponovne aktivacije i postupnog pojačavanja intenziteta na tzv. „srednjem kraku Balkanske rute“ koji vodi preko Srbije prema Mađarskoj, Rumuniji, Bjelorusiji itd, a što bi trebalo imati uticaja i na smanjenje broja krivičnih dijela u ovoj oblasti.

Promjene migracionih tokova u drugim državama će imati uticaja i na stanje u Bosni i Hercegovini, kada je u pitanju navedena oblasti.

4.3. TRGOVINA LJUDIMA

4.3.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini

Trgovina ljudima predstavlja grubo kršenje ljudskih prava i dostojanstva. Ona podrazumjeva "vrbovanje, prijevoz, premještanje, pružanje utočišta i prihvatanje osoba putem prijetnje upotrebe sile ili upotrebe sile ili drugih oblika prinude, otmice, prevare, obmane, zloupotrebe ovlaštenja ili ugroženog položaja, ili davanja ili primanja novčanih sredstava da bi se dobio pristanak osobe koja ima kontrolu nad drugom osobom u svrhu iskorištavanja. Iskorištavanje minimalno uključuje korištenje osoba u svrhe prostitucije ili druge oblike seksualnog iskorištavanja, prisilni rad ili usluge, ropstvo, postupke slične ropstvu ili dužničko ropstvo ili trgovinu organima".¹¹

Krivično djelo „Međunarodna trgovina ljudima“ propisano je Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine u članu 186., a osim ove inkriminacije, propisana su i krivična djela „Zasnivanje ropskog odnosa i prijevoz osoba u ropskom odnosu“ (član 185.), „Organizirana međunarodna trgovina ljudima“ (član 186.a.) i „Međunarodno navođenje na prostituciju“ (član 187.). U Krivičnom zakonu Republike Srpske članom članom 145, propisano je krivično djelo „Trgovina ljudima“, zatim članom 146. „Trgovina djecom“ i članom 147. „Udruživanje radi vršenja krivičnih djela trgovine ljudima i djecom“. U Krivičnom zakonu Federacije Bosne i

¹¹ Konvencija Ujedinjenih nacija protiv transnacionalnog organiziranog kriminala, član 3(a) pratećeg Protokola o sprečavanju, suzbijanju i kažnjavanju trgovine ljudskim bićima, naročito ženama i djecom

Hercegovine članom 210a. propisano je krivično djelo „Trgovina ljudima“ a članom 210b. „Organizovana trgovina ljudima“. U Krivičnom zakonu Brčko distrikta Bosne i Hercegovine članom 207a. propisano je krivično djelo „Trgovina ljudima“ a članom 207b. „Organizovana trgovina ljudima“.

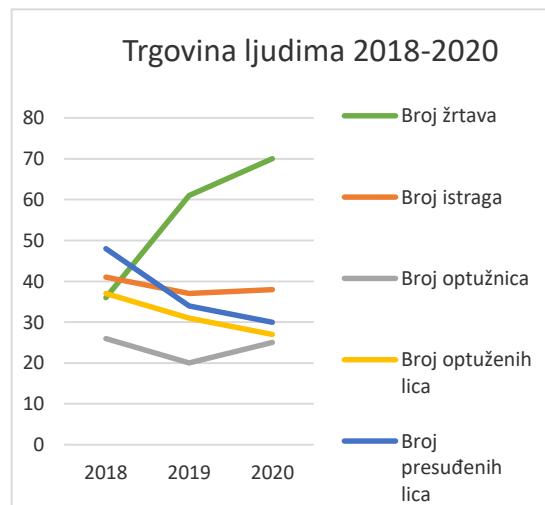
Na strateškom planu usvojeni su Strategija suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini 2020–2023 i Akcioni plan za provođenje Strategije suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini 2020–2023.

4.3.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Bosna i Hercegovina je zemlja porijekla, tranzita i odredišta za trgovinu ljudima u svrhu prisilnog prosjačenja, činjenja krivičnih djela, seksualne eksploracije, radne eksploracije, služenja u domaćinstvu, dječje pornografije i prisilnih brakova. Trgovci ljudima eksploriraju domaće i strane žrtve u Bosni i Hercegovini, te eksploriraju žrtve iz Bosne i Hercegovine u drugim zemljama.¹²

Prema podacima prikupljenim od strane tužilaštava, službi za provođenje zakona, centara za socijalni rad te nevladinih organizacija za period 2018.-2020. godina godine, identificirano je ukupno 167 potencijalnih žrtava trgovine ljudima / radne eksploracije / navođenja na prostituciju i / ili seksualno iskorištavanje / trgovine ljudima u svrhu prosjačenja / prodaje u svrhu sklapanja braka/bludnih radnji i drugo.

U istom periodu, na osnovu podataka Visokog sudskog i tužilačkog vijeća Bosne i Hercegovine, za krivična djela povezana sa trgovinom ljudima, tužilaštva u Bosni i Hercegovini su donijela 116 naredbi o provođenju istraga protiv 170 lica i podigla 71 optužnicu protiv 95 lica. Sudovi u Bosni i Hercegovini u periodu 2018.-2020. godina izrekli su ukupno 112 osuđujućih presuda protiv 112 lica za krivična djela povezana sa trgovinom ljudima.

U odnosu na raniji period, u izvještajnom periodu došlo je do eskalacije migranske krize i velikog priliva migranata. Ovakva situacija dovila je do stvaranja uslova koji pogoduju povećanju broja krivičnih djela u vezi sa trgovinom ljudima, kao i povećanju broja potencijalnih žrtava trgovine ljudima. Migranti su tokom svog putovanja stalno izloženi ucjenama, otmici, seksualnoj eksploraciji ili prinudnom radu, te su u stalnom riziku da padnu u ruke osobama koje ih mogu eksplorativati. OKG za krijumčarenje ljudi često podvrgavaju svoje klijente naknadnoj prisilnoj eksploraciji, kako bi otplatili velike troškove prijevoza.

Glavni pojarni oblik trgovine ljudima i dalje je seksualna eksploracija ženskih osoba među kojim se nalaze i maloljetne djevojčice. Žrtve trgovine ljudima su uglavnom osobe koje

¹² Strategija suprotstavljanja trgovini ljudima u Bosni i Hercegovini 2020–2023

pripadaju socijalno ugroženim kategorijama stanovništva. Trenutni trendovi pokazuju da Bosna i Hercegovina sve više postaje zemlja polazišta trgovine ljudima, obzirom da su žrtve trgovine ljudima uglavnom državljeni Bosne i Hercegovine, koji se na različite načine eksploratišu u svrhu prosjačenja, zatim u svrhu radnih i seksualnih potreba.

Iako je seksualna eksploracija i dalje glavni motiv trgovine ljudima u zadnje vrijeme težište se pomjera prema radnoj eksploraciji žrtava trgovine ljudima.

4.3.3. Indikatori/generatori utjecaja na kriminalno ponašanje

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir		x	
Nepostojanje strateških smjernica i akcionalih planova			x
Geopolitička situacija		x	
Napredak tehnologije i globalizacija	x		
Geografska pozicija		x	
Socioekonomska situacija	x		
Korupcija			x
Poroznost granica		x	
Reorganizacija policijskih i tužilačkih struktura		x	
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		
Razvoja saobraćajne i trgovačke infrastrukture			x

4.3.4. Procjena budućih kretanja

Na osnovu raspoloživih informacija može se konstatovati da je Bosna i Hercegovina već odavno prešla iz kategorije tranzitne i zemlje destinacije žrtava trgovine ljudima u kategoriju zemlje polazišta, čiji građani sve više postaju žrtve trgovine ljudima. Procjene su da će se trend povećanja trgovine ljudima nastaviti i u narednom periodu zbog postojanja faktora koji pogoduju njegovom rastu a prije svega: loše ekonomske i socijalne situacije, siromaštva, velike nezaposlenosti, mogućnosti velike finansijske zarade, stalnog priliva migranata, poroznosti granica i dr.

4.4. NEOVLAŠTENI PROMET ORUŽJEM I VOJNOM OPREMOM

4.4.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini

U skladu sa Konvencijom Ujedinjenih naroda protiv transnacionalnog organizovanog kriminala (UNTOC) i Protokolom protiv nezakonite proizvodnje i trgovine vatreñim oružjem, njegovim djelovima i municijom, pod "nezakonitom trgovinom" podrazumjeva se nezakonita proizvodnja, što označava slučajevne proizvodnje ili sklapanja vatreñog oružja, njegovih djelova, sklopova ili municije od dijelova i sklopova koji su nezakonito nabavljeni; bez licence ili dozvole od nadležnih vlasti države članice gdje se vrši proizvodnja ili sklapanje; dok "nezakonit promet" podrazumjeva svaki uvoz, izvoz, nabavku, prodaju, isporuku, premeštanje ili transport vatreñog oružja i njegovih djelova, sklopova i municije, sa teritorije ili preko teritorije jedne države članice na teritoriju druge države članice, u slučaju da jedna od tih država to nije odobrila u skladu sa uslovima ovog Protokola.

Krivična djela u vezi sa neovlaštenim prometom vatreñim oružjem propisana su: Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine, član 193. "Neovlašteni promet oružjem i vojnom opremom te proizvodima dvojne upotrebe"; Krivičnim zakonom Federacije Bosne i Hercegovina, član 371. "Nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija"; Krivičnim zakonom Republike srpske, član 361. "Nedozvoljena proizvodnja i promet oružja ili eksplozivnih materija"; te Krivičnim zakonom Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, član 365. "Nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih tvari".

Na strateškom planu usvojena je Strategija za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja u BiH 2021-2024, čiji je jedan od ciljeva smanjenje zloupotrebe ilegalnog posjedovanja i trgovine oružja i municije, te Akcioni plan Strategije za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja u Bosni i Hercegovini 2021-2024. godina.¹³

Također, tokom Londonskog samita koji je održan tokom 2018. godine, vlade Zapadnog Balkana, uključujući i Bosnu i Hercegovinu, sačinile su i usvojile Mapu puta za održivo rješenje za suzbijanje nedozvoljenog posjedovanja, zloupotrebe i prometa malog oružja i lakog naoružanja (SALW), vatreñog oružja i pripadajućeg streljiva na Zapadnom Balkanu (u dalnjem tekstu: Mapa puta). Mapa puta sadrži jasne ciljeve, podciljeve i vremenske okvire koji obuhvataju sve funkcionalne oblasti kontrole naoružanja. Prihvatanjem Mape puta Bosna i Hercegovina je pokazala svoju punu opredjeljenost za uspostavljanje cjelovitog okvira za kontrolu SALW-a¹⁴

Bosna i Hercegovina još nije formirala fokalnu tačku(e) za oružje, što je jedna od obaveza utvrđenih u Analitičkom izvještaju uz Mišljenje Evropske komisije o zahtjevu BiH za članstvo u EU.

¹³ <http://www.msb.gov.ba/dokumenti/strateski/default.aspx?id=20202&langTag=bs-BA>

¹⁴ Strategija za kontrolu malog oružja i lakog naoružanja u Bosni i Hercegovini 2021-2024. godina

4.4.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Prema podacima policijskih agencija u periodu 2018.-2020. registrovano je ukupno 4.172 krivična djela/prekršaja u vezi sa oružjem.¹⁵ Od navedenog broja 860 krivičnih djela ili 21% odnosi se na "Nedozvoljenu proizvodnju i promet oružja", a 3.312 ili 79% na krivično djelo / prekršaj "Nedozvoljeno posjedovanje oružja".

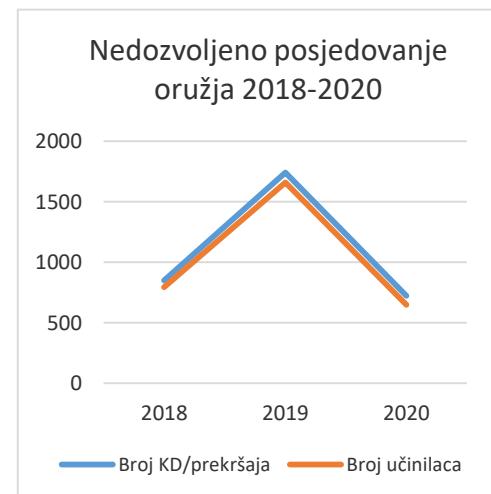
Za navedena krivična djela prijavljeno je ukupno 3.822 lica i to: 720 lica za krivično djelo "Nedozvoljena proizvodnja i promet oružja" i 3.102 lica za krivično djelo / prekršaj "Nedozvoljeno posjedovanje oružja".

Ukupan porast broja krivičnih djela u vezi sa nedozvoljenom proizvodnjom i prometom oružja u periodu 2018-2020. iznosio je 3,48% ili 10 krivičnih djela. Trend broja registrovanih krivičnih djela u vezi sa nedozvoljenom proizvodnjom i prometom oružja nije pratio trend broja počinilaca pa je tako 2020. godine registrovano ukupno 235 lica što je za 8,94% manje u odnosu na 2019. godinu kada je registrovano 256 lica, a što je sa druge strane predstavljalo povećanje od 11,8 % u odnosu na 2018. godinu kada je registrovano 229 lica.

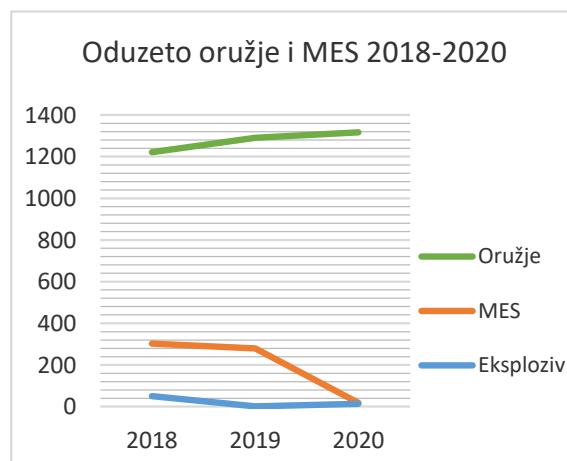
Ukoliko posmatramo period 2018.-2020. godina možemo konstatovati da je došlo do smanjenja broja krivičnih djela/prekršaja u vezi sa neovlaštenim posjedovanjem oružja za 17,9 % ili 129 krivičnih djela/prekršaja. Trend broja registrovanih krivičnih djela/prekršaja u vezi sa neovlaštenim posjedovanjem oružja pratio je trend broja počinilaca pa je tako 2020. godine registrovano ukupno 649 lica što je za 155,6 % manje u odnosu na 2019. godinu kada je registrovano 1.659 lica, a što je sa druge strane predstavljalo povećanje od 108,9 % u odnosu na 2018. godinu kada je registrovano 794 lica.

Prema Izvještajima o radu Koordinacionog odbora za kontrolu malog i lakog naoružanja u Bosni i Hercegovini u periodu 2018.-2020. godina u Bosni i Hercegovini je oduzeto ukupno:

¹⁵ U Republici srpskoj i nekim kantonima u FBiH, u skladu sa zakonima o oružju, nedozvoljeno posjedovanje određene vrste oružja predstavlja samo prekršaj. U Bosni i Hercegovini trenutno je na snazi 12 različitih zakona o oružju.

3.827 komada različitog vatrenog oružja, 599 komada minsko-eksplozivnih sredstava (MES), 76.680 komada municije, te 65,25 kg eksploziva.

Prema podacima policijskih agencija u Bosni i Hercegovini od strane OKG u periodu 2018.-2020. registrovano je ukupno 17 krivičnih djela u vezi sa oružjem, što predstavlja tek oko 0,41% od ukupnog broja registrovanih djela u navedenoj oblasti. Od navedenog broja 15 krivičnih djela se odnosi na "Nedozvoljeno držanje oružja ili eksplozivnih materija", dok se dva djela odnose na "Neovlaštenu proizvodnju i promet oružjem".

Trgovina oružjem gotovo je isključivo dodatni, a ne primarni izvor prihoda za najveći broj OKG u Bosni i Hercegovini. Većina kriminalnih grupa kombinuje posao trgovine oružjem sa drugim kriminalnim aktivnostima, najčešće trgovinom narkoticima, krijumčarenjem akciznih proizvoda i trgovinom ljudi.

4.4.3. Indikatori/generatori utjecaja na kriminalno ponašanje

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir		x	
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova			x
Geopolitička situacija u regiji i šire	x		
Napredak tehnologije i globalizacija	x		
Geografska pozicija	x		
Socioekonomска situacija	x		
Korupcija	x		
Poroznost granica	x		
Reorganizacija policijskih i tužilačkih struktura		x	
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

4.4.4. Procjena budućih kretanja

Na osnovu raspoloživih podataka evidentan je nastavak trenda iz prethodne procjene da na području Bosne i Hercegovine i dalje egzistiraju velike količine naoružanja zaostalog iz perioda konflikta, te da se isto krijumčari, nelegalno prodaje na tržište EU, gdje postoji rast potražnje na "crnom tržištu" od lica koja se dovode u vezu sa organiziranim kriminalom i terorizmom.

Zbog svega navedenog i činjenice da trgovina oružjem omogućava sticanje enormne i brze finansijske dobiti, procjene su da će i u narednom periodu trgovina oružjem ostati jedna od oblasti djelovanja OKG.

4.5. KORUPTIVNA KRIVIČNA DJELA

4.5.1. Zakonski i strateški okvir u BiH

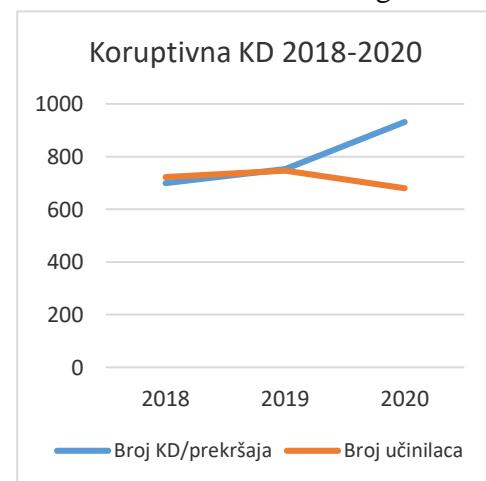
Korupcija predstavlja zloupotrebu ovlašćenja, funkcije ili položaja da bi se stekla materijalna ili nematerijalna korist.

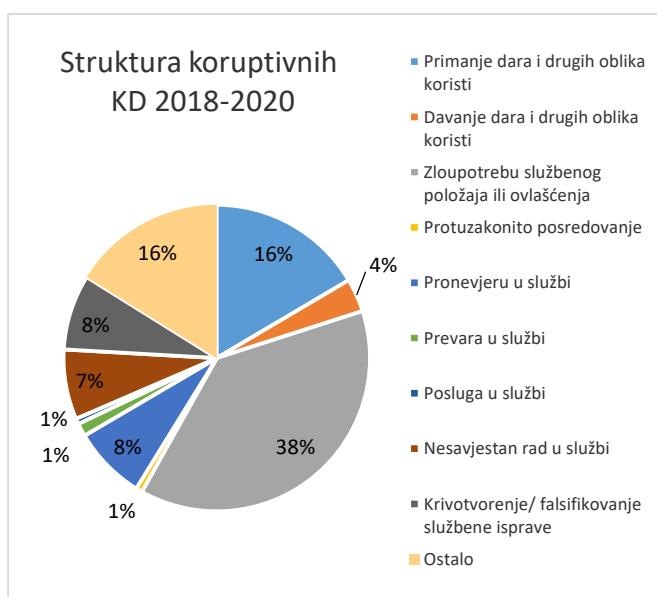
Krivična djela korupcije i krivična djela protiv službene i druge odgovorne dužnosti inkriminisana su u Glavi XIX Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, Glavi XXXI Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, Glavi XXV Krivičnog zakona Republike Srpske i Glavi XXXI Krivičnog zakona Brčko distrikta Bosne i Hercegovine.

4.5.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Međusobna interakcija korupcije i organizovanog kriminala predstavlja jedan od najdominantnijih faktora koji ugrožava razvoj i ekonomsku stabilnost Bosne i Hercegovine.

Prema podacima policijskih agencija u periodu 2018.-2020. u Bosni i Hercegovini registrovano je ukupno 2.386 krivičnih djela sa elementima korupcije. Tokom 2020. godini registrovano je ukupno 926 krivičnih djela, što predstavlja povećanje za 23,14 % u odnosu na 2019. godinu kada su registrovana 752 krivična djela, a što je predstavljalo povećanje od 6,21 % u odnosu na 2018. godinu kada je registrovano 708 krivičnih djela. Ukupan porast broja krivičnih djela sa elementima korupcije u periodu 2018-2020. bio je izrazito visok i iznosio je 30,79% ili 218 krivičnih djela.

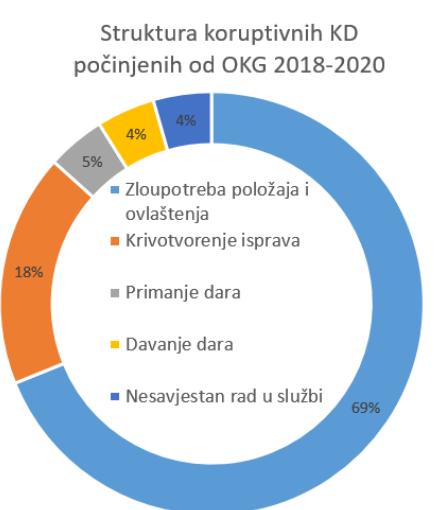

Od navedenog broja 394 krivičnih djela ili 16,51% odnosi se na "Primanje dara i drugih oblika koristi / Primanje mita", 84 ili 3,52% na "Davanje dara i drugih oblika koristi / Davanje mita", 909 ili 38,1% na "Zloupotrebu službenog položaja ili ovlašćenja", 16 ili 0,67% na "Protuzakonito posredovanje"; 185 ili 7,75% na "Pronevjeru u službi"; 33 ili 1,38% na "Prevara u službi", 14 ili 0,59% "Posluga u službi", 176 ili 7,38% na "Nesavjestan rad u službi", 190 ili 7,96% na "Krvotvorenje/ falsifikovanje službene isprave" i 385 ili 16,14% na ostala koruptivna krivična djela. Za

navedena krivična djela prijavljeno je ukupno 2.169 lica.

Materijalna šteta nastala izvršenjem koruptivnih krivičnih djela prema izvještajima Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA-e), Uprave za indirektno oporezivanje i MUP-a Republike Srpske, u periodu 2018.-2020. godina, iznosila je 66.878.662,57 KM. Obzirom da su ovo podaci samo jednog dijela agencija, te imajući u vidu veliku tamnu brojku koruptivnih krivičnih djela procjene su da je pričinjena šteta po budžete višestruko veća.

Kada su u pitanju koruptivna krivična djela počinjena od strane OKG, u istom periodu registrovana su ukupno 44 krivična djela, što predstavlja tek oko 1,84 % od ukupnog broja registrovanih djela u navedenoj oblasti. Struktura krivičnih djela počinjenih od strane OKG je sljedeća: Zloupotreba položaja ili ovlašćenja (31), Krvotvorenje isprava (8), Primanje poklona i drugih oblika koristi (2), Davanje poklona i drugih oblika koristi (2), Nesavjestan rad u službi (2).

Također, u istom periodu detektovano je najmanje 11 OKG koje su koristile koruptivne metode u svome djelovanju.

Analizom prikupljenih podataka može se zaključiti da se na Zloupotrebu položaja ili ovlašćenja, Primanje dara i drugih oblika koristi, Pronevjeru u službi, Nesavjestan rad u službi odnosi gotovo 70% od ukupnog broja počinjenih koruptivnih krivičnih djela. Ovo ukazuje na prisustvo koruptivnog ponašanja kod zaposlenih u javnoj službi, koji određenim vidom zloupotrebe svog položaja i uz određenu materijalnu stimulaciju, omogućavaju pojedincima ili osobama iz organizovanog kriminalnog miljea, ostvarenje nekog prava ili vršenje nezakonitih radnji. U većem broju slučajeva se radi uglavnom o nižepozicioniranim službenicima i zaposlenicima, mada je registrovano i koruptivno ponašanje pojedinih visokopozicioniranih lica koja unutar

institucija razvijaju sistem organizovanog koruptivnog djelovanja. Također, OKG koruptivnim metodama nastoje osigurati zaštitu od krivičnog progona, te kako bi zadržali ili u legalne tokove ubacili nelegalno stećena sredstva.

Negativan uticaj koruptivnih djela i organizovanog kriminala impliciraju negativne posljedice na društvo: kroz smanjenje javnih prihoda, otežano funkcionisanje javnih institucija, ugrožavanje standarda građana, ubrzavanje socijalnog raslojavanja, umanjenje autoriteta političke vlasti, povećanje poslovne nediscipline, podsticanje konstituisanja novih OKG, ugrožavanje pravnog poretku, povećanje konkurentnosti nelegalnog u odnosu na legalni sektor. Navedenim postupanjem javna sredstva se u znatnom procentu preljevaju u ruke kriminalaca, što negativno utiče na ukupan sistem vrijednosti u društvu.

Prikupljeni statistički podaci ukazuju da su koruptivna krivična djela u konstantnom porastu, poprimajući vremenom organizovanije forme ispoljavanja, sa sve većim iznosima protivpravno ostvarene imovinske koristi. U ovoj oblasti kriminala vrlo je česta manipulacija javnim mišljenjem jer su članovima grupe uglavnom dostupni mediji preko kojih se svaka istraga proglašava montiranom, politički ili nacionalno motivisanom. Svrha navedenih protivmjera je ostvarivanje pritiska na policijske i pravosudne institucije koje uslijed toga otežano obavljaju svoje poslove.

4.5.3. Indikatori/generatori utjecaja na kriminalno ponašanje

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir		x	
Nepostojanje strateških smjernica i akcionalih planova		x	
Geopolitička situacija u regiji i šire	x		
Napredak tehnologije i globalizacija		x	
Geografska pozicija		x	
Socioekonomска situacija	x		
Korupcija	x		
Poroznost granica	x		
Reorganizacija policijskih i tužilačkih struktura		x	
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

4.5.4. Procjena budućih kretanja

Iako se brojne institucije u Bosni i Hercegovini bave problemom korupcije i upozoravaju na njen visok nivo, nema pokazatelja da ona ima tendenciju opadanja, već naprotiv broj registrovanih koruptivnih djela ima konstantan trend rasta. Za očekivati je da će korupcija u istom ili većem obimu biti prisutna i u budućnosti, a negativne posljedice koje uzrokuje po ekonomsku stabilnost Bosne i Hercegovine su veoma značajne. Kada su u pitanju sektori koji su najpodložniji korupciji procjene su da će i u narednom periodu najviše korupcije biti u onim oblastima administracije sa kojima građani imaju najviše kontakta i preko kojih ostvaruju svoje najvažnije potrebe kao što su: zdravstvo, obrazovanje, policija, sudski sistem, urbanizam, socijalna pitanja itd.

4.6. PRIVREDNI KRIMINAL

4.6.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini

Pojam privredni kriminal, za potrebe ove Procjene, obuhvata sve one oblike kriminalnih aktivnosti propisane krivičnim zakonikom davstvom koje su usmerene protiv privrednog sistema i njegovog funkcionisanja. Krivičnim zakonom Bosne i Hercegovine, u Glavi XVIII propisana su krivična djela protiv privrede i jedinstva tržišta te krivična djela iz oblasti carina. U Krivičnom zakonu Federacije Bosne i Hercegovine i Krivičnom zakonu Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine ova djela su propisana u Glavi XXII Krivična djela protiv privrede, poslovanja i sigurnosti platnog prometa i u Glavi XXIII - Krivična djela iz oblasti poreza. U glavi XXI Krivičnog zakona Republike Srpske propisana su krivična djela protiv privrede i platnog prometa.

Na strateškom nivou, kada je u pitanju oblast privrednog kriminala, pored Procjene rizika od pranja novca postoje i Strategijske procjene rizika za pojedine oblasti kriminala koje na godišnjem nivou sačinjava Centar za analizu rizika¹⁶, a vezane su za prekogranični kriminal.

4.6.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

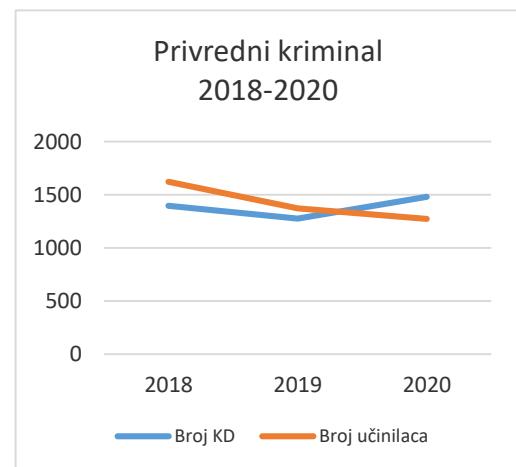
Privredni kriminal, kao jedan od aspekata organizovanog kriminala, direktno utiče na sve društvene aktivnosti i sve slojeve stanovništva države kroz smanjenje njene ekonomske moći. Među najprisutnije posljedice privrednog kriminaliteta po pravilu ubrajaju se: stvaranje

¹⁶ Zajednički Centar za analizu rizika kao organizaciona jedinica Granične policije Bosne i Hercegovine djeluje od 01. 03. 2009. godine. Isti je osnovan dana 22. 12. 2008. godine potpisanim Sporazumom između Ministarstva Sigurnosti BiH, Granične policije BiH, Uprave za indirektno oporezivanje BiH, Kancelarije za veterinarstvo BiH, Uprave BiH za zaštitu zdravlja bilja i Službe za poslove sa strancima BiH. Sporazumom o međusobnoj suradnji propisano je da će strane potpisnice najmanje jednom godišnje pripremiti zajedničku analizu rizika, koja će biti temelj integrisanog upravljanja granicom i za planiranje i provođenje zajedničkih aktivnosti.

nelojalne konkurenčije na tržištu, smanjenje radnih mesta, nedostatak kvaliteta javnih usluga uslijed smanjenja budžetskih prihoda, pojava sive ekonomije, nelegalnih tržišta i drugo.

Prema podacima policijskih agencija u periodu 2018.-2020. u Bosni i Hercegovini registrovano je 4.155 krivičnih djela iz oblasti privrednog kriminaliteta. Tokom 2020. godini registrovano je ukupno 1.481 krivično djelo, što predstavlja povećanje za 16,08 % u odnosu na 2019. godinu kada je registrovano 1.276 krivičnih djela, a što je predstavljalo smanjenje od 9,56 % u odnosu na 2018. godinu kada je registrovano 1.398 krivičnih djela. Ukupno povećanje broja krivičnih djela privrednog kriminaliteta u periodu 2018.-2020. godina iznosi 5,94 % ili 83 krivična djela. Za navedena krivična djela prijavljeno je najmanje 4.267 lica i to: 2020 (1.270), 2019 (1.373) i 2018 (1.622) lica.

Kada je u pitanju struktura prijavljenih djela privrednog kriminaliteta ona je sljedeća: Zloupotreba službenog položaja ili ovlašćenja 956 ili 23 %, Primanje mita 394 ili 9,48 %, Porezna utaja 290 ili 6,98 %, Pronevjera 264 ili 6,35%, Skidanje ili povreda službenog pečata 206 ili 4,96%, Nedozvoljen promet akciznih proizvoda 191 ili 4,58%, Nedozvoljena trgovina 188 ili 4,53%, Falsifikovanje ili uništavanje službene isprave 186 ili 4,48 %, Pranje novca 177 ili 4,26 %, Nesavjestan rad u službi 176 ili 4,25%, Falsifikovanje novca 114 ili 2,74%, Obmana pri dobijanju kredita ili drugih pogodnosti 86 ili 2,07%, Davanje mita 84 ili 2,02%, Krijumčarenje 74 ili 1,78%, Povreda obaveze vođenja trgovačkih knjiga 61 ili 1,47%, Zloupotreba ovlaštenja u privredi/privrednom poslovanju 51 ili 1,23%, Neovlašteno bavljenje određenim zanimanjem 50 ili 1,20%, Prevara u službi 32 ili 0,77%, Poslovne prevare 30 ili 0,72%, Nezakonito postupanje u privrednom poslovanju 26 ili 0,63%, Organizovanje grupe ljudi ili udruženja za krijumčarenje ili rasturanje neocarinjene robe 21 ili 0,51%, Osiguranička prevara 18 ili 0,43%, Carinska prevara 10 ili 0,24%, Falsifikovanje ili uništenje poslovnih knjiga 10 ili 0,24%, Krivotvorene znakove za obilježavanje robe, mjera i tegova 6 ili 0,14%, Nedozvoljeno skladištenje robe 6 ili 0,14%, Sklapanje štetnog ugovora 4 ili 0,09%, Povreda autorskih prava 3 ili 0,07%, dok na ostala krivična djela privrednog kriminaliteta odnosi 441 ili 10,61% krivičnih djela.

Materijalna šteta nastala izvršenjem krivičnih djela privrednog kriminaliteta prema izvještajima Državne agencije za istrage i zaštitu (SIPA-e), Granične policije (GP), Uprave za indirektno oporezivanje i MUP-a Republike Srpske, na nivou Bosne i Hercegovine u periodu 2018.-2020. godina iznosila je ukupno 405.462.220 KM, dok je ostvarena protivpravna imovinska korist procjenjena na 337.091.219 KM. Obzirom da su ovo podaci samo jednog dijela agencija, te imajući u vidu veliku tamnu brojku krivičnih djela privrednog kriminaliteta procjene su da je ostvarena protivpravna korist i pričinjena šteta po budžete višestruko veća.

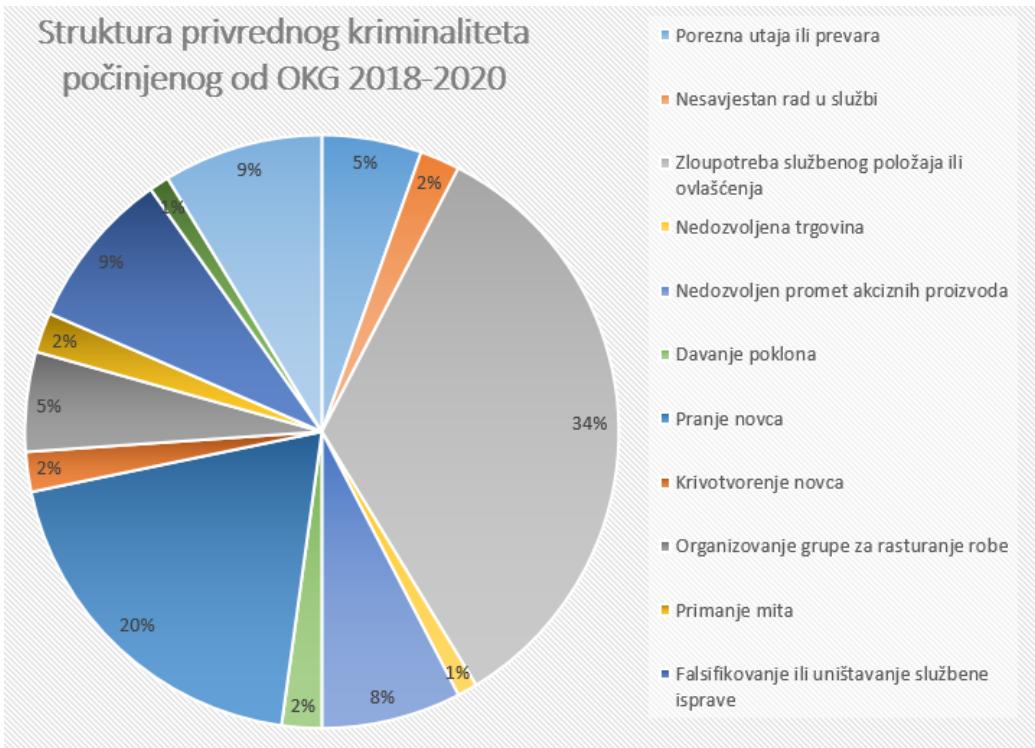

Privredni kriminal se, u najvećem broju slučajeva, usko vezuje za slučajeve korupcije, budući da je međusobna interakcija ove dvije pojave neophodna u slučajevima kada se radi o ostvarivanju protivpravne imovinske koristi u većim novčanim iznosima. Izuzetak predstavljaju poslovne mahinacije u kojima se koriste zakonske nedorečenosti koje lica sa dugogodišnjim iskustvom u finansijskom poslovanju prepoznaju i uspješno koriste u stvaranju dobiti. U tom smislu, od velike važnosti je prepoznavanje ovakvih pojava i pravovremeno reagiranje nadležnih institucija.

Među najbrojnijim krivičnim djelima privrednog kriminala nalaze se: Zloupotrebu službenog položaja ili ovlašćenja, Primanje mita, Porezne utaje, Pronevjera, Skidanje ili povredu službenog pečata, Nedozvoljen promet akciznih proizvoda, Nedozvoljenu trgovinu, Falsifikovanje ili uništavanje službene isprave, Pranje novca, Nesavjestan rad u službi, Falsifikovanje novca, Krijumčarenje i dr. Na navedena krivična djela se odnosi oko 75% od ukupnog broja registrovanih krivičnih djela privrednog kriminala.

Policijske agencije u periodu 2018.-2020. godina evidentirale su čak 35 OKG za koje postoje saznanja da su vršila krivična djela privrednog kriminaliteta. Najveći broj OKG bavio se: pranjem novca (10), Krijumčarenjem (8), Nedozvoljenim prometom akcizne robe (8), Carinskim i poreskim prevara (5), Nedozvoljenom trgovinom (3) i Organizovanjem grupe za rasturanje neocarinjene robe (1).

U istom periodu evidentirano je 90 krivičnih djela privrednog kriminala koja imaju elemente organizovanosti, što predstavlja tek 2,21% od ukupnog broja registrovanih krivičnih djela u ovoj oblasti. Kada je u pitanju struktura evidentiranih krivičnih djela privrednog kriminala počinjenog od strane OKG ona je sljedeća: Zloupotreba položaja ili ovlaštenja (31), Pranje novca (15), Krijumčarenje (8), Krvotvorenje isprava (8), Nedozvoljeni promet akciznih proizvoda (7), Organizovanje grupe za krijumčarenje ili rasturanje neocarinjene robe (5), Poreska utaja ili prevara (4), Krivotvorenje novca (2), Nedozvoljeno skladištenje robe (2), Primanje poklona i drugih oblika koristi (2), Davanje poklona i drugih oblika koristi (2), Nesavjestan rad u službi (2), Carinska prevara (1) i Nedozvoljena trgovina (1).

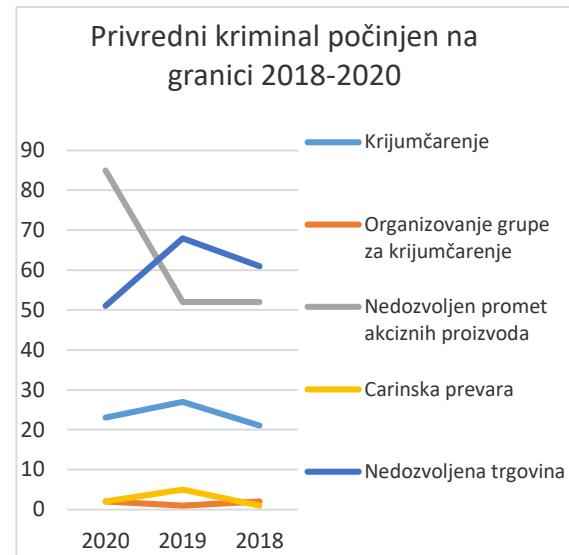

Obzirom da pojam "privredni kriminalitet" obuhvata veći broj krivičnih djela koja imaju različit stepen prijetnje, različita obilježja i različite načine izvršenja, pojedina krivična djela privrednog kriminaliteta su zasebno obrađena jer je procjenjeno da predstavljaju značajnu prijetnju po budžet. To se prije svega odnosi na krivična djela protiv privrede počinjena na granici, te Pranje novca. Također, pojedina krivična djela koja su u uskoj vezi sa privrednim kriminalitetom (Zloupotreba službenog položaja, Primanje i davanje mita, Nesavjestan rad u službi i dr.) obrađena su u okviru Poglavlja 4.5 koje se odnosi na korupciju i koruptivna krivična djela.

4.6.3. Krivična djela protiv privrede počinjena na granici

Bosna i Hercegovina je država u jugoistočnom dijelu Evrope, smještena na zapadu Balkanskog poluostrva. Sa sjevera, zapada i jugozapada graniči sa Hrvatskom, a s istoka sa Srbijom, dok na jugoistoku graniči s Crnom Gorom. Granična policija Bosne i Hercegovine vrši zaštitu cca 1.605 km državne granice Bosne i Hercegovine (kopnene – cca 828 km, riječne, morske i jezera – cca 777 km), u graničnom pojasu koji obuhvata područje od 10 kilometara od granične linije u dubini teritorije Bosne i Hercegovine, te na teritoriji Bosne i Hercegovine u skladu sa zakonskim ovlaštenjima

U najznačajnijim djela privrednog kriminaliteta počinjena na granici spadaju: Krijumčarenje, Organizovanje grupe za krijumčarenje ili rasturanje neocarinjene robe, Nedozvoljen promet akciznih proizvoda, Carinska prevara i Nedozvoljena trgovina. Kada su ova krivična djela u pitanju policijske agencije u Bosni i Hercegovini registrovale su ukupno 453 krivična djela i to: Krijumčarenje (71), Nedozvoljena trgovina (180), Nedozvoljeni promet akciznih proizvoda (189), Carinska prevara (8) i Organizovanje grupe ljudi ili udruženja za krijumčarenje ili rasturanje neocarinjene robe (5).

Od ukupnog broja ovih krivičnih djela 22 krivična djela počinjena su od strane OKG što iznosi 4.86% od ukupnog broja registrovanih krivičnih djela.

Struktura krivičnih djela počinjenih od strane OKG je sljedeća: Krijumčarenje (8), Nedozvoljena trgovina (1), Nedozvoljeni promet akciznih proizvoda (7), Carinska prevara (1) i Organizovanje grupe ljudi ili udruženja za krijumčarenje ili rasturanje neocarinjene robe (5).

robe (2).

4.6.4. Indikatori/generatori utjecaja na kriminalno ponašanje

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir	x		
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova		x	
Geopolitička situacija u regiji i šire		x	
Napredak tehnologije i globalizacija		x	
Geografska pozicija		x	
Socioekonomска situacija	x		
Korupcija	x		
Poroznost granica		x	
Reorganizacija policijskih i tužilačkih struktura	x		
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

4.6.5. Procjena budućih kretanja

Privredni kriminalitet manifestuje se u velikom broju formi tj. različitim krivičnih djela pa je teško dati jednu sveobuhvatnu procjenu budućih kretanja. Međutim, ono što se može konstatovati za ovu vrstu kriminaliteta jeste da teži sve većoj organizovanosti i uspostavljanju kontrole nad legalnim privrednim poslovanjem. Privredni kriminalitet nanosi veliku ekonomsku štetu prihodima države a karakteriše ga sposobnost prilagođavanja novim društveno ekonomskim odnosima. Sa druge strane prikrivenost i konspirativnost izvršenja ove vrste kriminala značajno doprinosi visokoj „tamnoj brojci“. OKG i pojedinci sve više koriste sofisticirane metode i načine izvršenja, što često dovodi do novih pojavnih oblika. Izvršioci su najčešće službena ili odgovorna lica u privrednom i finansijskom poslovanju.

Ono što je zajedničko za većinu krivičnih djela privrednog kriminaliteta jeste generisanje enormne i brze finansijske dobiti. Zbog svega navedenog, ali i prisutnog trenda stalnog rasta broja registrovanih krivičnih djela iz ove oblasti, procjene su da će i u narednom periodu ovo biti jedna od glavnih oblasti djelovanja OKG.

4.7. PRANJE NOVCA

4.7.1. Zakonski i strateški okvir u BiH

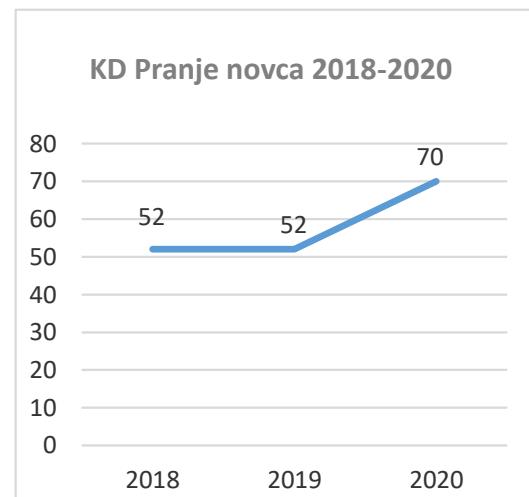
Pranje novca je svako prikrivanje novca ili imovine koji potiče iz krivičnog djela. U suštini, pranje novca je proces kojim kriminalci pokušavaju prikriti istinsko porijeklo i vlasništvo imovine koja je stečena kriminalnim aktivnostima. Krivično djelo se može izvršiti primanjem, zamjenom, držanjem, raspolaganjem, korištenjem u privrednom ili drugom poslovanju, vršenjem konverzije ili prenosom, prikrivanjem ili pokušajem prikrivanja prirode, izvora, lokacije, raspolaganja, kretanja, vlasništva ili drugog prava, ako je takav novac ili imovinska korist pribavljen počinjenjem krivičnog djela. Krivično djelo „Pranje novca“ je propisano u svim krivičnim zakonima u Bosni i Hercegovini, i to: član 209. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine, član 272. Krivičnog zakona Federacije Bosne i Hercegovine, član 263. Krivičnog zakona Republike Srpske i član 265. Krivičnog zakona Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine. U Bosni i Hercegovini je na snazi i Zakon o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti.¹⁷

Na strateškom nivou usvojena je Procjena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 2018-2022. godine i Akcioni plan za otklanjanje identificiranih nedostataka u sistemu sprečavanja pranja novca i finansiranja terorizma (2018-2022.)

4.7.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Bavljenje svim pojavnim oblicima organiziranog kriminala za krajnji rezultat ima sticanje novčanih sredstava koji se ubacuju u legalne novčane tokove, odnosno posljednja faza je uvijek tzv. „pranje novca“.

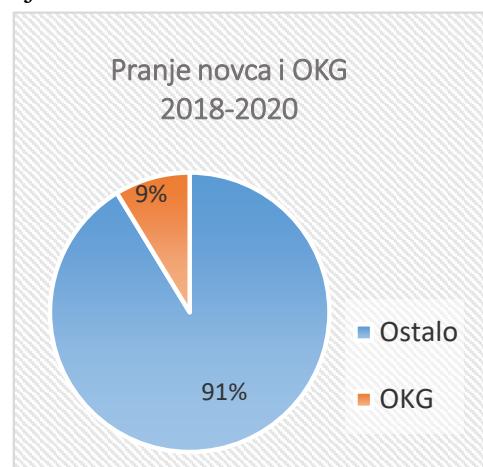
Prema podacima policijskih agencija u periodu 2018.-2020. godina u Bosni i Hercegovini registrovano je ukupno 157 krivičnih djela Pranje novca. Tokom 2020. godine registrovano je ukupno 70 krivičnih djela Pranje novca, što je predstavljalo povećanje za 34,62 % u odnosu na 2019. godinu kada su registrovana 52 krivična djela. Tokom 2018. godine registrovan je isti broj krivičnih djela Pranje novca kao i 2019. godine. Ukupano povećanje broja krivičnih djela Pranje novca u periodu 2018.-2020. godina iznosi 34,62 % ili 18 krivičnih djela.

¹⁷ Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je u julu 2018. godine, donijelo je Odluku o osnivanju Radne grupe za izradu Nacrtu zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti. Radna grupa ima zadatak da sačini Nacrt zakona o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti kojim bi se izvršilo usklađivanje sa relevantnim Direktivama i Uredbama Evropske unije u oblasti sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti te preporukama FATF i MONEYVAL-a.

Finansijsko-obavještajno odjeljenje Državne agencije za istrage i zaštitu, nadležno za sprečavanje i istraživanje krivičnih djela pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, u periodu 2018.-2020. godina podnijelo je 30 izvještaja o postojanju osnova sumnje o počinjenom krivičnom djelu protiv 128 lica, od kojih je 99 fizičkih lica, pet NN lica i 24 pravna lica, te sedam dopuna izvještaja protiv 45 lica, od kojih je 27 fizičkih lica i 18 pravnih lica. Također, u istom periodu SIPA je dokumentovala i prijavila krivična djela pranja novca u ukupnom iznosu od 84.482.506,47 KM, kao i protivpravno stečenu imovinsku korist u iznosu od 79.446.547,75 KM, te materijalnu štetu pričinjenu prijavljenim krivičnim djelima u ukupnom iznosu od 74.746.475,75KM. Iz ovoga se može najbolje ilistrovati koliku štetu nanosi pranje novca, a posebno imajući u vidu veliku "tamnu brojku" ove vrste kriminaliteta.

U periodu 2018.-2020. godina, prema podacima policijskih agencija, od strane OKG počinjeno je 15 krivičnih djela Pranje novca, što iznosi 9,55% od ukupnog broja registrovanih krivičnih djela pranja novca. U istom periodu policijske agencije dokumentovale su osam OKG grupa za koje su podneseni Izvještaji o počinjenom krivičnom djelu Pranje novca, a u vezi sljedećim krivičnim djelima: Zloupotreba položaja ili ovlaštenja, Prevara u privrednom poslovanju, Porezna utaja, Krivotvorene isprave, Manipulacije na tržištu iz člana 260. Zakona o tržištu vrijednosnim papirima i dr.

4.7.3. Generatori/indikatori utjecaja na kriminalne aktivnosti

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir		x	
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova	x		
Geopolitička situacija u regiji i šire		x	
Napredak tehnologije i globalizacija	x		
Geografska pozicija		x	
Socioekonomska situacija		x	
Korupcija	x		
Poroznost granica		x	
Reorganizacija policijskih i tužilačkih struktura		x	
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

4.7.4. Procjena budućih kretanja

Dokument Procjena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 2018-2022. godine ocjenjuje sveukupnu prijetnju od pranja novca u Bosni i Hercegovini kao „srednje/visoku“, sa trendom „bez promjena“.

Kao krivična djela koja generišu najveće iznose prljavog novca, ocijenjena prijetnjom „visoka“, sa trendom „bez promjena“ su: koruptivna krivična djela, krivična djela vezana za organizovani kriminal/udruživanje/zločinačko udruživanje i krivična djela vezana za neovlašten promet i proizvodnju opojnih droga.

Prijetnjom „srednje/visoka“, sa trendom „bez promjena“ ocijenjena su poreska krivična djela; Prijetnjom „srednja“ sa trendom „bez promjena“ ocijenjana su opšta krivična djela (s izuzetkom za prevare koje pokazuju trend povećanja), krivična djela protiv privrede (isključujući poresku utaju), krivična djela vezana za trgovinu ljudima i za krijumčarenje ljudi Kada je u pitanju porijeklo opranih prihoda, za djela počinjena u domaćoj jurisdikciji prijetnja je procijenjena kao „visoka“, sa trendom „bez promjena“, za djela počinjena u stranim jurisdikcijama prijetnja je procijenjena kao „srednja/visoka“, sa trendom „povećanja“. Za djela počinjena i u domaćoj i u stranim jurisdikcijama, prijetnja je procijenjena kao „srednja/visoka“, sa trendom „povećanja“.

Kada su u pitanju sektori:

- visoka prijetnja je procijenjena za sljedeće sektore: notari, sa trendom „povećanje“, interne pozajmice, sa trendom „povećanje“, trgovina, sa trendom „povećanje“, konsultantske usluge, sa trendom „povećanje“, bankarstvo, sa trendom „bez promjena“, nekretnine, sa trendom „bez promjena“ i plaćanja na crno, sa trendom „bez promjena“
- kao srednja/visoka prijetnja je procijenjena za sljedeće sektore: krivotvoreni ugovori, sa trendom „povećanje“, registracija poslovnih subjekata, sa trendom „povećanje“, vrijednosni papiri, sa trendom „bez promjena“.
- srednja prijetnja je procijenjena za sljedeće sektore: doznake, sa trendom „povećanje“, Advokati, sa trendom „povećanje“, građevinske mašine, sa trendom „bez promjena“
- srednja/niska prijetnja je procijenjena za sljedeće sektore: mjenjačnice, sa trendom „bez promjena“, kasina, sa trendom „bez promjena“, trgovci dragocjenim metalima i kamenjem, sa trendom „bez promjena“, revizori i računovođe, sa trendom „bez promjena“
- niska prijetnja je procijenjana za sektor „osiguranja, sa trendom „bez promjena“¹⁸

¹⁸ Procjena rizika od pranja novca i finansiranja terorizma u Bosni i Hercegovini za period 2018-2022. godine

4.8. KOMPJUTERSKI KRIMINALITET (CYBER CRIME)

4.8.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini

Krivična djela iz oblasti kompjuterskog kriminala su inkorporirana u krivične zakone u Bosni i Hercegovini i to: Krivični zakon Bosne i Hercegovine, Glava XXI - Krivična djela povrede autorskih prava; Krivični zakon Republike Srpske, Glava XXXII - Krivična djela protiv bezbjednosti kompjuterskih podataka, Krivični zakon Federacije Bosne i Hercegovine, Glava XXXII - Krivična djela protiv sistema elektronske obrade podataka; i Krivični zakon Brčko distrikta Bosne i Hercegovine, Glava XXXII - Krivična djela protiv sistema elektronske obrade podataka.

Na strateškom planu usvojena je Strategija za borbu protiv cyber kriminaliteta u Republici Srpskoj 2019-2023, čiji je cilj postizanje proaktivne prevencije i efikasnog odgovora na rizik koji predstavlja sajber kriminal, kroz aktivno učešće svih učesnika u cyber prostoru (privatni i javni sektor, te međunarodni subjekti). Ne postoji strateški okvir za borbu protiv cyber kriminaliteta na ostalim razinama vlasti u BiH.

4.8.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Kompjuterski kriminal je jedan od pojavnih oblika kriminaliteta sa ubrzanim trendom rasta, kako globalno, tako i u Bosni i Hercegovini, što je posebno izraženo tijekom pandemije Covid-19. Broj i vrstu krivičnih djela iz oblasti visokotehnološkog kriminaliteta, kao i ekonomsku štetu koja nastaje izvršenjem ovih krivičnih djela, veoma je teško procijeniti, obzirom na veliku tamnu brojku.

Prema podacima policijskih agencija u periodu 2018.-2020. godina u Bosni i Hercegovini registrovano je ukupno 590 krivičnih djela iz oblasti kompjuterskog kriminala (Krivična djela visokotehnološkog kriminala /Krivična djela protiv sistema elektronske obrade podataka). Tokom 2020. godine registrovano je ukupno 342 krivična djela, što je predstavljalo povećanje za 94,32 % u odnosu na 2019. godinu kada je registrovano 176 krivičnih djela, a što je predstavljalo povećanje za 147,89 % u odnosu na 2018. godinu kada je registrovano ukupno 71 krivično djelo iz oblasti kompjuterskog kriminala. Ukupno povećanje broja krivičnih djela kompjuterskog kriminala u periodu 2018.-2020. godina je izuzetno visoko i iznosi 381,69 % ili 271 krivično djelo.

Načini izvršenja, zbog prirode savremenih informacionih tehnologija su raznoliki i sve sofisticirajiji. Uzimajući u obzir činjenicu stalnog usavršavanja tehnoloških dostignuća i

svakodnevnog korištenja informatičkih znanja koje neminovno dovode i do konstatne i sve veće primjene informacionih tehnologija u raznim segmentima društva, otuda navedeni segmenti nalaze i sve veću primjenu u kriminalnim grupama, posebno što se distancioni način počinjenja krivična djela učiniocima omogućava veliki nivo anonimnosti i teže otkrivanje njihovih nezakonitih aktivnosti (dokazi se nalaze na više lokacija, odnosno u više država, sofisticiranost, u smislu korištenja kriptozaštite, virtuelnih valuta, dokazi podložni lakom i brzom uništenju).

Najzastupljenija krivična djela u oblasti visokotehnološkog kriminaliteta su: Neovlašćen pristup zaštićenom kompjuteru, kompjuterskoj mreži, telekomunikacionoj mreži i elektronskoj obradi podataka; Prevare; Iskorištavanje djece za pornografiju; Izrada i unošenja kompjuterskih virusa, Oštećenje kompjuterskih podataka, Zloupotreba kartica bezgotovinskog plaćanja, Zloupotreba poslovne elektronske pošte (tzv BEC prevare). Zabilježen je i veći broj djela dječje pornografije, te nezakonitih aktivnosti razmjene pornografskog sadržaja, u vezi sa krivičnim djelima ucjene i iznude.

U periodu 2018.-2020. godina, prema podacima policijskih agencija, od strane OKG počinjeno je pet krivičnih djela iz oblasti kompjuterskog kriminala (dva krivična djela Neovlašteni pristup zaštićenom sistemu i mreži elektronske obrade podataka i tri krivična djela Iskorištavanje kompjuterske mreže ili komunikacije drugim tehničkim sredstvima za izvršenje krivičnih djela seksualnog zlostavljanja ili iskorištavanja djece), a što iznosi tek 0,85 % od ukupnog broja registrovanih krivičnih djela kompjuterskog kriminala u navedenom periodu. U istom periodu policijske agencije dokumentovale su najmanje dvije OKG grupe za koje se dovode u vezu sa činjenjem krivičnih djela iz oblasti kompjuterskog kriminala, a operativni podaci ukazuju i na njihov veći broj.

OKG djeluju uglavnom u sferi internet prostora i krivična djela koja se vrše u raznim modalitetima korištenjem internet resursa koje omogućavaju internet tehnologije. Ove kriminalne grupe konstantno prate najnovije trendove koji se pojavljuju razvojem informacionih tehnologija, izučavaju i nalaze primjenu visoko sofisticirane opreme za izvršenje krivičnih djela, posebno u dijelu koji se odnosi na međusobnu komunikaciju i razmjenu podataka (aplikacije za komunikaciju koje nude anonimnost i kriptovanje razgovora, te upotrebe kriptovaluta). Naprijed navedeno ukazuje na sposobnost izvršilaca ovih krivičnih djela da mijenjaju i prilagođavaju svoj modus operandi.

4.8.3. Generatori/indikatori utjecaja na kriminalne aktivnosti

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir		x	
Nepostojanje strateških smjernica i akcionih planova	x		
Geopolitička situacija u regiji i šire	x		
Napredak tehnologije i globalizacija	x		
Geografska pozicija		x	
Socioekonomска situacija		x	
Korupcija	x		
Poroznost granica		x	
Reorganizacija policijskih i tužilačkih struktura		x	
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

4.8.4. Procjena budućih trendova i prijetnje

Sve veća upotreba informacionih tehnologija u poslovanju banaka i omogućavanje elektronskih transakcija u sve većem obimu, proporcionalno prati i porast kompjuterskog kriminaliteta. Procjene su da se u budućnosti očekuje povećanje ove vrste kriminala u većoj mjeri, tj. kako konstantno korištenje novih informatičkih znanja i stalno usavršavanje tehnoloških dostignuća bude raslo dolaziće i do većih zloupotreba od strane kriminalnih grupa. Ovo je iz razloga jer ove tehnologije omogućavaju počiniocima krivičnih djela visok nivo anonimnosti i teže otkrivanje njihovih nezakonitih aktivnosti. Primjena informacionih tehnologija u svim oblastima društva dovodi i do evidentnog i konstantnog porasta kompjuterskog kriminala, gdje se računari i internet mreža pojavljuju i koriste kao sredstvo izvršenja krivičnih dijela. Pojedinci i OKG sve više koriste nove sofisticirane tehnologije u izvršenju krivičnih djela.

4.9. IMOVINSKI KRIMINAL

4.9.1. Zakonski i strateški okvir u Bosni i Hercegovini

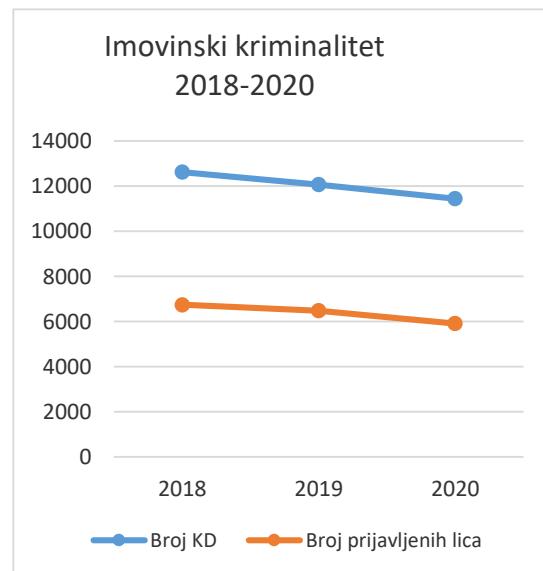
Pod imovinskim kriminalom za potrebe ove Procjene obuhvaćena su ona krivična djela koja za objekt zaštite imaju imovinu i koja su izvršena sa namjerom pribavljanja protivpravne imovinske koristi. Krivična djela protiv imovine propisana su Krivičnim zakonom FBiH - glava XXV, Krivičnim zakonom RS - glava XX i Krivičnim zakonom Distrikta Brčko - glava XXV.

4.9.2. Trenutno stanje, trendovi i osnovne karakteristike

Imovinski kriminalitet zauzima visoko mjesto u ukupnoj strukturi kriminaliteta u Bosni i Hercegovini. Činjenica je da se radi o najčešćim krivičnim djelima (48,41% od ukupnog kriminaliteta u periodu 2018.-2020.), te da u strukturi prijavljenih lica participiraju ne samo punoljetna lica, već i maloljetnici, a veliki udio je i povratnika u izvršenju krivičnog djela.

Prema podacima policijskih agencija u periodu 2018.-2020. godina u Bosni i Hercegovini registrovano je ukupno 36.133 krivična djela protiv imovine, za koja su nadležnim tužilaštima podneseni izvještaja protiv 19.130 lica.

Tokom 2020. godine registrovano je ukupno 11.445 krivičnih djela, što je predstavljalo smanjenje za 5,43% u odnosu na 2019. godinu kada je registrovano 12.067 krivičnih djela, a što je predstavljalo smanjenje za 4,59% u odnosu na 2018. godinu kada je registrovano ukupno 12.621 krivično djelo protiv imovine. Ukupno smanjenje broja krivičnih djela imovinskog kriminala u periodu 2018.-2020. godina iznosi 10,28% ili 1.176 krivičnih djela. Pad broja registrovanih krivičnih djela protiv imovine pratio je i pad broja prijavljenih lica pa je tako 2020. godine prijavljeno 5.911 lica što je bio pad od 9,58% u odnosu na 2019. godinu kada je prijavljeno 6.477 lica, a što je 4,09% manje u odnosu na 2018. godinu kada je prijavljeno 6.742 lica. Ukupan pad broja prijavljenih lica u periodu 2018.-2020. godina iznosio je 14,05% ili 831 lice.

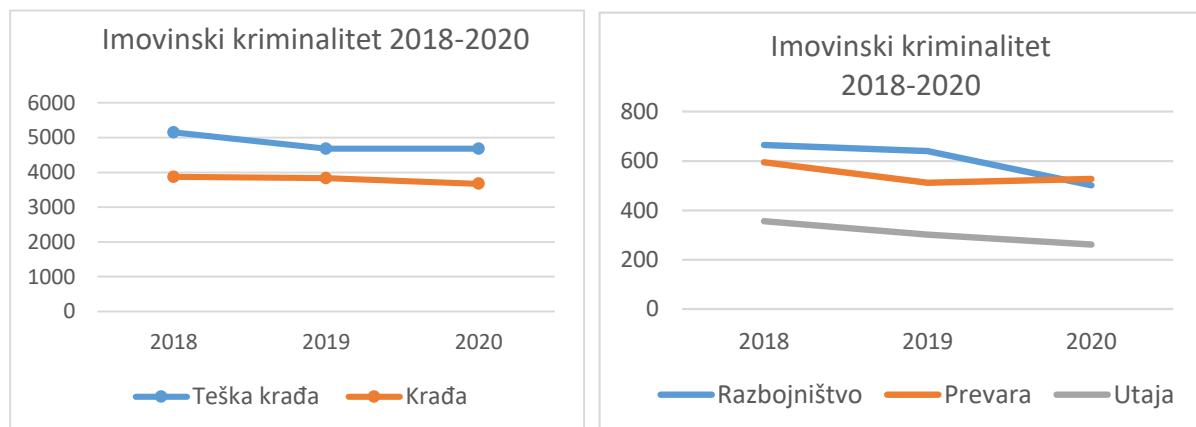
Uzroci smanjenja broja registrovanih imovinskih krivičnih djela najvećim djelom rezultat su ograničenja povezanih sa pandemijom COVID 19, koja su dovela do manje pokretljivosti stanovništva, tj. konstantnog boravka u stanovima ili kućama tokom nekoliko mjeseci, te zbog uvođenja policijskog sata što je znatno otežalo "posao" počiniteljima tih krivičnih djela

Od navedenog broja krivičnih djela 14.509 ili 40,15% odnosi se na "Tešku krađu"; 11.387 ili 31,51% na "Krađu"; 4.517 ili

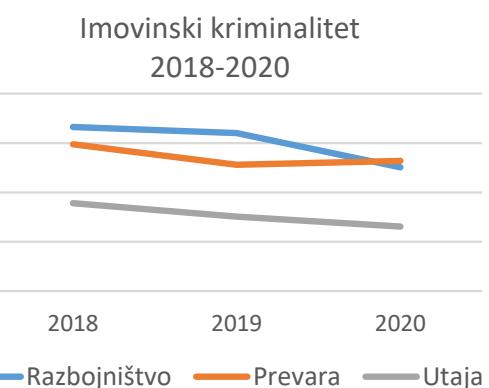
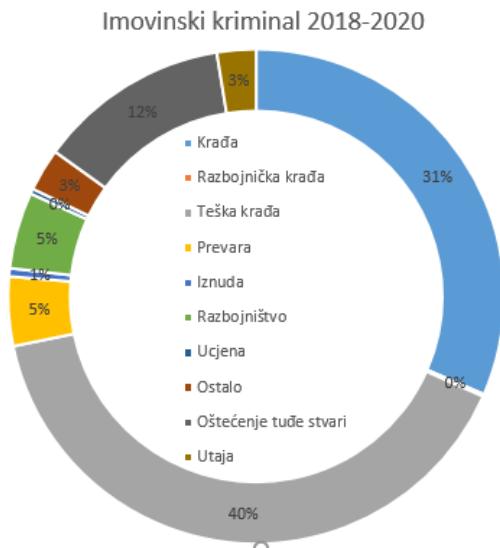
12,5% na "Oštećenje ili otuđenje tuđe stvari"; 1.807 ili 5% na "Razbojništvo"; 1.634 ili 4,52% na "Prevaru"; 919 ili 2,54% na "Utaju"; 194 ili 0,54% "Utaju"; 112 ili 0,31% na "Ucjenu"; 55 ili 0,15% na "Razbojničku krađu"; te 1.009 ili 2,79% na sva preostala krivična djela protiv imovine.

Kao što možemo vidjeti na krivična djela Teška krađa i Krađa odnosi se više od 70% od ukupnog broja registrovanih imovinskih krivičnih .

U periodu 2018.-2020. godina primjetan je trend pada broja gotovo svih vrsta imovinskih krivičnih djela uz izuzetak krivičnih djela Ucjena i Razbojnička krađa. Tako je broj registrovanih krivičnih djela Teška krađa imao je u navedenom periodu trend smanjenja za

10,02% ili 469 krivičnih djela, dok je smanjenje broja krivičnih djela Krađa iznosilo 5,36% ili 197 djela. U odnosu na krivično djelo Utaja primjetan je značajan trend smanjenja broja registrovanih krivičnih djela od 36,40% ili 95 djela, kao i kod krivičnog djela Razbojništvo gdje je zabilježen pad od 32,47% ili 163 djela. Kod krivičnog djela Prevara zabilježen je također značajan pad od 12,90% ili 68 krivičnih djela manje. Također i u pogledu krivičnog djela Iznuda zabilježen je pada od 20,37% ili 11 djela. Izuzetak od trenda opadanja broja registrovanih imovinskih krivičnih djela su krivična djela Razbojnička krađa (rast od 116,67% ili 14 krivičnih djela) i Ucjena (rast od 32,26% ili 10 krivičnih djela).

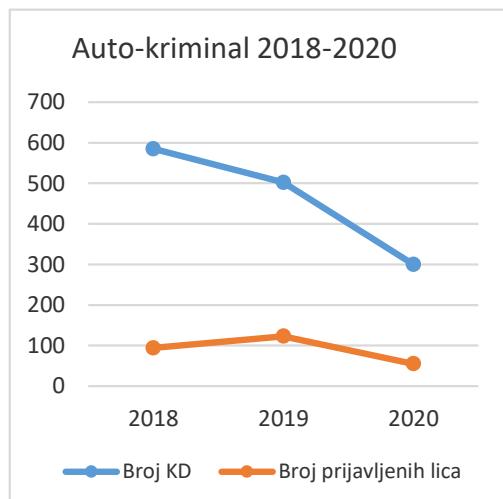
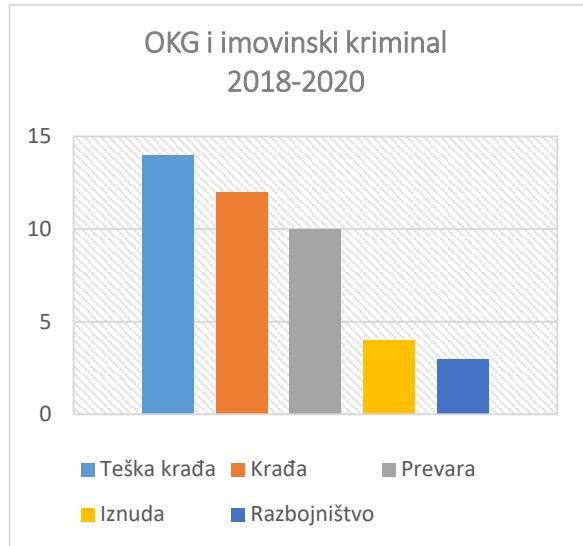
U periodu 2018.-2020. godina, prema podacima policijskih agencija, od strane OKG počinjena su 43 imovinska krivična djela (14 Teška krađa; 12 Krađa; 10 Prevara; četiri Iznuda; tri Razbojništvo), što iznosi 0,12 % od ukupnog broja registrovanih imovinskih krivičnih djela u navedenom periodu.

U istom periodu policijske agencije dokumentovale su najmanje 12 OKG grupe koje se dovode u vezu sa činjenjem krivičnih djela iz oblasti imovinskog kriminaliteta, a operativni podaci ukazuju i na njihov veći broj. Ove OKG dovode se u vezu sa činjenjem sljedećih krivičnih djela: Razbojništvo, Zelenoštvo, Iznuda, Krađe, Teške krađe, Prevare i Utaje. Gotovo sve OKG koje se dovode u vezu sa imovinskim kriminalom činile su i druge vrste krivičnih djela. Prema prikupljenim podacima ove OKG se dovode u vezu i sa sljedećim kriminalnim aktivnostima: trgovina drogom, trgovina oružjem, krađe vozila, kamatarenje, ugrožavanje sigurnosti, upotreba nasilja, izazivanje opšte opasnosti dr.

Kada je u pitanju **auto kriminal** u periodu 2018.-2020. policijske agencije u Bosni i Hercegovini evidentirale su ukupno 1.378 krivičnih djela otuđenja motornog vozila. Tokom 2020. godine registrovano je ukupno 300 krivičnih djela, što je predstavljalo smanjenje za 67,33% u odnosu na 2019. godinu kada su registrovana 502 krivična djela, a što je predstavljalo smanjenje za 16,53% u odnosu na 2018. godinu kada je registrovano ukupno 585 krivičnih djela u vezi sa otuđenjem motornih vozila. Ukupno smanjenje broja krivičnih djela otuđenja motornog vozila u periodu 2018.-2020. godina je izuzetno visoko i iznosi 95 % ili 285 krivičnih djela. Pad broja registrovanih krivičnih djela otuđenja motornog vozila pratio je i pad broja prijavljenih lica od 70,91% ili 39 lica. Od ukupnog broja registrovanih krivičnih djela otuđenja motornog vozila (1387) njih 1.361 ili 98,09% počinjeno je od strane nepoznatih počinilaca.

Najviše motornih vozila i dalje se otuđuje na području Kantona Sarajevo: U strukturi otuđenih vozila i dalje dominiraju vozila marke: WW, Škoda, BMW i Audi.

Kriminalne grupe uključene u ove nezakonite aktivnosti, krađu vozila realiziraju uz prethodno detaljno opserviranje vozila, planiranje krađe i prikupljanje podataka o vlasniku (identitet,

adresa, broj telefona i slično). U tu svrhu nerijetko se opskrbljuju i najsavremenijim uređajima za dekodiranje elektronske zaštite u automobilima.

4.9.3. Generatori/indikatori utjecaja na kriminalne aktivnosti

GENERATOR	RIZIK		
	Visok	Srednji	Nizak
Neadekvatan pravni okvir		x	
Nepostojanje strateških smjernica i akcionalih planova	x		
Geopolitička situacija u regiji i šire		x	
Napredak tehnologije i globalizacija		x	
Geografska pozicija	x		
Socioekonomска situacija	x	x	
Korupcija		x	
Poroznost granica		x	
Reorganizacija policijskih i tužilačkih struktura		x	
Mogućnost ostvarivanja velike finansijske dobiti	x		

4.9.4. Procjena budućih kretanja

Iako je u periodu 2018.-2020. godine došlo do značajnog smanjenja broja registrovanih krivičnih djela u oblasti imovinskog kriminaliteta (-10,28%) ova krivična djela i dalje su najčešća (48,41% od ukupnog kriminaliteta u periodu 2018.-2020.). Tokom navedenog perioda, prema prikupljenim podacima, OKG najčešće su vršile Razbojništva, Zelenoštva, Iznude, Krađe, Teške krađe, Prevare i Utaje. Ono što je značajno istaći jeste da su gotovo sve OKG koje se dovode u vezu sa imovinskim kriminalom činile i druge vrste krivičnih djela, a najčešće u vezi: trgovine drogom, trgovine oružjem, krađom vozila, kamatarenjem, ugrožavanjem sigurnosti, upotrebom nasilja, izazivanjem opšte opasnosti dr. Procjene su da će ovo područje ostati jedna od najznačajnijih oblasti djelovanja velikog broja OKG i pojedinaca jer se na istom generišu značajna novčana sredstva. Osim toga, u značajnom broju slučajeva otuđena sredstva se koriste za izvršenje drugih krivičnih djela (npr. auto kriminal).

Navedna problematika je evidentna i zahtjeva organizovaniji pristup, efikasniju razmjenu podataka, bolju koordinaciju i komunikaciju, kao i provedbu zajedničkih operativnih akcija između policijskih agencija.

5. ZAKLJUČAK

Sprečavanje, otkrivanje i sankcionisanje organizovanog kriminala je od iznimne važnosti za Bosnu i Hercegovinu i zahtjeva strateški pristup u borbi protiv ove negativne društvene pojave. Procjena prijetnje od organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini 2021 je strateški dokument čija izrada prethodi donošenju Strategije i Akcionog plana za borbu protiv organizovanog kriminala u Bosni i Hercegovini. Sama Procjena je sačinjena po Metodologiji Europola i ista razrađuje opasnosti koje prijete od organizovanog kriminala i daje prioritet onima za koje je predviđeno da će u budućnosti uzrokovati najveću štetu. To je obimna multidisciplinarna procjena kriminalnih prijetnji sačinjena na osnovu: statističkih podataka agencija za provođenje zakona, obavještajnih i drugi informacija, dostupnih izvještaja i procjena o stanju i trendovima organizovanog kriminala na međunarodnom i regionalnom planu, istraživanja i drugih izvještaja akademske zajednice, privatnog i javnog sektora, relevantnih međunarodnih i regionalnih organizacija.

Iako je ovaj dokumenat utvrdio pad određenih kriminalnih aktivnosti kao što je to slučaj sa imovinskim kriminalom, krijumčarenjem ljudi i trgovinom ljudima, evidentan je i zabrinjavajući rast gotovo svih drugih kriminalnih aktivnosti koje je pratilo i rast broja evidentiranih OKG. Kao najznačajnije kriminalne prijetnje Radna grupa je identifikovala: trgovinu drogom, krijumčarenje ljudi, privredni kriminal, korupciju, trgovinu oružjem, kompjuterski kriminal, trgovinu ljudima i imovinski kriminal. Konstatovano je da u Bosni i Hercegovini postoji značajan broj OKG koje su veoma dobro umrežene i čija je saradnja uglavnom fluidna, tj. veoma brzo se prilagođavaju na novonastalu situaciju i po potrebi uspostavljaju saradnju usmjerenu na ostvarivanje profita. Analizom prikupljenih podataka utvrđeno ja da veći broj OKG svoje aktivnosti realizira samo na području Bosne i Hercegovine. Sa druge strane, na prostoru Bosne i Hercegovine djeluju i OKG sa šireg područja Balkana i šire. One ovdje imaju svoje ogranke preko kojih realiziraju brojne kriminalne aktivnosti. U najvećem broju slučajeva BiH državljanji se javljaju kao izvršioci, ali u posljednje vrijeme prisutan je trend da se BiH državljanji pojavljuju kao i organizatori pojedinih faza realizacije aktivnosti nekog većeg kriminalnog lanca koji počinje i završava se van prostora Bosne i Hercegovine.

Od ukupnog broja dokumentovanih kriminalnih grupa u Bosni i Hercegovini u periodu 2018.-2020. godine njih više od 95% uključeno je u nezakonitu trgovinu drogom, privredni kriminal, krijumčarenje ljudi i imovinski kriminal. Preostali dio od 5% odnosi se na OKG koje se bave trgovinom oružjem, cyber kriminalom, trgovinom ljudima, koruptivnim krivičnim djelima i dr. Najveći broj OKG bavi se sa više vrsta različitih kriminalnih aktivnosti što otežava prikaz u absolutnim brojevima. Primjera radi, najčešće kombinovane aktivnosti sa neovlaštenim prometom opojnim drogamama su: pranje novca, trgovina oružjem, krijumčarenje, nedozvoljeni promet akciznih proizvoda, poreske prevare, trgovina ljudima i dr.

Ipak, najveći broj OKG se primarno bavi nedozvoljenom trgovinom narkoticima. Trgovina drogom predstavlja jednu od najprofitabilnijih i najbrojnijih nezakonitih kriminalnih aktivnosti kako u Bosni i Hercegovini tako i u svijetu

Tokom perioda istraživanja došlo je do smanjenja broja registrovanih krivičnih djela u vezi sa krijumčarenjem ljudi za oko 31,48%. Međutim, imajući u vidu da je 2018. godine došlo do značajnog rasta broja registrovanih krivičnih djela u vezi sa krijumčarenjem ljudi u odnosu na 2017. godinu za čak 264,10% (ili 103 krivična djela), može se konstatovati da je trenutni broj krivičnih djela krijumčarenja ljudi i dalje na visokom nivou. Iako sami trendovi porasta ili smanjenja broja krivičnih djela u ovoj oblasti u najvećoj mjeri zavise od obima migracija procjene su da će isti najvjerojatnije ostati približno isti trenutnim pokazateljima.

Kada je u pitanju trgovina ljudima trenutni trendovi pokazuju da Bosna i Hercegovna sve više postaje zemlja polazišta trgovine ljudima, obzirom da su žrtve trgovine ljudima uglavnom državljeni Bosne i Hercegovine, koji se na različite načine eksplorativu u svrhu prosjačenja, zatim u svrhu radnih i seksualnih potreba. U odnosu na raniji period, u izvještajnom periodu došlo je do eskalacije migrantske krize i velikog priliva migranata. Ovakva situacija dovela je do stvaranja uslova koji pogoduju povećanju broja krivičnih djela u vezi sa trgovinom ljudima, kao i povećanju broja potencijalnih žrtava trgovine ljudima. Glavni pojavnji oblik trgovine ljudima i dalje je seksualna eksploracija ženskih osoba među kojim se nalaze i maloljetne djevojčice. Iako je seksualna eksploracija i dalje glavni motiv trgovine ljudima u zadnje vrijeme težiće se pomjera prema radnoj eksploraciji žrtava trgovine ljudima. Procjene su da trgovina ljudima u svrhu radne eksploracije ostaje nedovoljno prijavljena i da je ova pojava daleko rasprostranjenija nego što to pokazuju trenutni statistički pokazatelji.

Prijetnja od kibernetičkih napada tokom proteklih godina se povećala ne samo u smislu broja prijavljenih napada, već i u smislu sofisticiranosti napada. Tokom perioda istraživanja (2018.-2020.) došlo je do ogromnog rasta broja registrovanih krivičnih djela za čak 381,69 % ili 271 krivično djelo. Procjene su da je veliki procenat kibernetičkih napada ostao neprijavljen što dodatno ukazuje na ozbiljnost ove vrste prijetnje. Brzo napredujuća digitalizacija društva i ekonomije neprestano stvara nove prilike za kriminalce uključene u kibernetičke napade, pa su procjene da će ovo polje u narednom periodu biti sve više u fokusu OKG i pojedinaca.

Međusobna interakcija korupcije i organizovanog kriminala predstavlja jedan od najdominantnijih faktora koji ugrožava razvoj i ekonomsku stabilnost Bosne i Hercegovine. Ukupan porast broja krivičnih djela sa elementima korupcije u periodu 2018-2020. bio je izrazito visok i iznosio je 30,79% ili 218 krivičnih djela. OKG koriste korupciju kao sastavni dio svog poslovnog modela i ciljaju na javne službenike ili sektore na strateškim pozicijama. Korupcija narušava vladavinu prava, slabi institucije država i koči ekonomski razvoj. Korupcija je jedna od ključnih prijetnji s kojom se treba pozabaviti u borbi protiv organizovanog kriminala.

Imovinski kriminalitet zauzima visoko mjesto u ukupnoj strukturi kriminaliteta u Bosni i Hercegovini (48,41% od ukupnog kriminaliteta u periodu 2018.-2020.). Ukupno smanjenje broja krivičnih djela imovinskog kriminala u periodu 2018.-2020. godina iznosi 10,28% ili 1.176 krivičnih djela. Uzroci smanjenja broja registrovanih imovinskih krivičnih djela najvećim djelom rezultat su ograničenja povezanih sa pandemijom COVID 19, koja su dovela do manje pokretljivosti stanovništva, tj. konstantnog boravka u stanovima ili kućama tokom nekoliko mjeseci, te zbog uvođenja policijskog sata što je znatno otežalo "posao" počiniteljima

tih krivičnih djela. Gotovo sve OKG koje se dovode u vezu sa imovinskim kriminalom činile su i druge vrste krivičnih djela. Prema prikupljenim podacima ove OKG se dovode u vezu i sa sljedećim kriminalnim aktivnostima: trgovina drogom, trgovina oružjem, krađe vozila, kamatarenje, ugrožavanje sigurnosti, upotreba nasilja, izazivanje opšte opasnosti dr.

Kada je u pitanju privredni kriminalitet može se konstatovati da se on manifestuje u velikom broju formi i teži sve većoj organizovanosti i uspostavljanju kontrole nad legalnim privrednim poslovanjem. On nanosi veliku ekonomsku štetu prihodima države a karakteriše ga sposobnost prilagođavanja novim društveno ekonomskim odnosima. Sa druge strane prikrivenost i konspirativnost izvršenja ove vrste kriminala značajno doprinosi visokoj „tamnoj brojci“. OKG i pojedinci sve više koriste sofisticirane metode i načine izvršenja, što često dovodi do novih pojavnih oblika. Izvršioci su najčešće službena ili odgovorna lica u privrednom i finansijskom poslovanju. Ono što je zajedničko za većinu krivičnih djela privrednog kriminaliteta jeste generisanje enormne i brze finansijske dobiti. Kao završnu fazu svojih kriminalnih aktivnosti OKG vrše pranje novca.

Obzirom da je osnovni cilj OKG sticanje nezakonitih novčanih sredstava za uspješnu borbu protiv organizovanog kriminala nužno je izgraditi efikasan sistem za sprječavanje pranja novca i oduzimanje nelegalno stečene imovine.